

Fredagen den 4 december
Kl. 10.00

Om åtgärderna för bekämpande av sjukdomen aids

1 § Justerades protokollet för den 26 november.

2 § Svar på fråga 1987/88:239 om åtgärderna för bekämpande av sjukdomen aids

Anf. 1 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Daniel Tarschys har frågat mig varför regeringen inte har använt de medel som har stått till dess förfogande för insatser mot aids under budgetåret 1986/87.

På min föredragning redovisade regeringen ett samlat åtgärdsprogram mot aids i propositionen 1985/86:171 om särskilda medel för bekämpningen av aids. Jag föreslog då bl. a. att en medelsram av sammanlagt 150 milj. kr. skulle anvisas för programmets genomförande under budgetåren 1986/87 och 1987/88. Riksdagen har också beviljat medlen med 75 milj. kr. för varje budgetår förutom medel till forskning m. m.

Det är naturligt att viss förberedelse tid krävs innan ett så omfattande program kan börja realiseras i alla delar. Det är vidare naturligt att viss tid förflyter från det att medel till ett visst projekt beviljas och till den tidpunkt då medlen rekvireras.

Riksrevisionsverket har endast redovisat den konkreta utbetalning av medlen som skett under budgetåret 1986/87 och då kunnat konstatera att ganska exakt 22 milj. kr. stått kvar som en reservation till nästa budgetår. I själva verket föreligger beslut som innebär att strax över 70 milj. kr. disponerats för ändamålet under budgetåret 1986/87.

Anf. 2 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga. Det var våren 1986 som riksdagen beslöt att det omedelbart behövdes ett omfattande åtgärdsprogram för att bekämpa immunbristsjukdomen aids. I beslutet sades det bl. a. att en stor kampanj behövdes ute i skolorna för att alla ungdomar skulle nås av informationen. Det är det förebyggande arbetet som är det allra viktigaste vid bekämpningen av smittspridningen.

Det har genomförts ett antal regionala konferenser för att få fart på arbetet i skolorna. Skolöverstyrelsen har under det här året kommit med ett förslag om en avsevärt utvidgad lärarfortbildning. Jag har tidigare ställt frågan varför regeringen inte har sett till att skolöverstyrelsen har fått de resurser som behövs för dessa insatser. Socialministern har då sagt att jag skall vänta

tills budgetpropositionen läggs fram – en budget som alltså handlar om ett följande budgetår.

Jag menar för min del att det inte är naturligt att acceptera den typ av fördröjningar som socialministern här talar om. Det var alltså förra våren som riksdagen gav klartecken till detta program. Självfallet borde det omedelbart ha satts i gång insatser så att fortbildningen kunde ske utan dröjsmål. Nu har man väntat, och det har dröjt alltför länge innan skolöverstyrelsen har kommit med sina insatser. Och när skolöverstyrelsen väl kommer med dessa får man alltså nej av regeringen. Jag tycker fortfarande att regeringens handläggning av denna fråga är anmärkningvärd – den är långsam, och den har krönts av okloka beslut när regeringen har förvägrat skolöverstyrelsen de medel som verket självt anser vara nödvändiga.

Anf. 3 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag kan instämma i Daniel Tarschys argumentering när han säger att han tidigare har frågat mig angående medlen till skolöverstyrelsen. Jag har också redovisat för Daniel Tarschys att man har fattat beslut om sådana medel.

Det pågår informationsverksamhet i skolorna på alla håll. Jag skall just i dag till en skola för att vara med vid en sådan information. Men den fråga som Daniel Tarschys ställde tycker jag inte att han har berört i sin debatt med mig. Jag tycker att det är ganska underligt att han ifrågasätter att alla medel kanske inte hinner utbetalas under den tid som det gäller. Jag har också talat om att det finns beslut om medel på över 70 milj. kr.

Daniel Tarschys som är professor och som dessutom har varit ordförande i förvaltningsutredningen borde ha kunnat förstå detta utan att ställa en fråga. Men, Daniel Tarschys, jag kommer att flitigt och villigt ställa upp och besvara alla frågor som Daniel Tarschys ställer till mig.

Anf. 4 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag förstår givetvis att det rent tekniskt kan redovisas reservationer när beslut inte har hunnit sättas i verket. Men det olyckliga är ju att regeringen inte har planerat åtgärderna i sådan tid att de har hunnit sättas i verket under den period då medlen funnits tillgängliga. Med en snabbare och mer beslutsam planering hade det varit möjligt att få fram insatserna tidigare, och det är det som jag tycker att regeringen borde ha gjort. När det dessutom är så att regeringen, då den har pengar till sitt förfogande, säger nej till viktiga insatser som landets främsta experter på aids anser vara nödvändiga och som även socialstyrelsen och skolöverstyrelsen anser vara nödvändiga, tycker jag att regeringen inte har handskats väl med de anslag som riksdagen har beviljat. Det är denna synpunkt som jag har framfört några gånger här i kammaren till socialministern.

Anf. 5 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Regeringen har hela tiden arbetat så snabbt som den har kunnat. Den har informerat och åtgärder har godkänts av aidsdelegationen. Att vi måste säga nej till vissa framställningar om bidrag är naturligt. Men vi

har inte sagt nej till skolöverstyrelsen och kommer inte heller att säga nej till socialstyrelsen.

Prot. 1987/88:38
4 december 1987

*Om informationen till
blivande pensionärer*

Anf. 6 DANIEL TARSHYS (fp):

Herr talman! Det var inte vilka framställningar som helst som jag talade om, utan det var framställningar från socialstyrelsen och skolöverstyrelsen. Nu kommer det ett välkommet besked från socialministern om att regeringen inte kommer att säga nej till den framställning som kom från socialstyrelsen i våras. Min invändning har varit att regeringen borde ha sagt ja till den omedelbart för att det arbete som socialstyrelsen anser vara omedelbart nödvändigt sätts i gång. Socialministern säger att regeringen kommer att säga ja till framställningen – jag antar då att hon menar i budgetpropositionen. Men det gäller ju ett budgetår som ligger så att säga ett år senare än den tidpunkt då man borde ha satt fart på arbetet inom socialstyrelsen.

När det gäller skolöverstyrelsen förstår jag inte vad socialministern menar, eftersom regeringen bevisligen har sagt nej till en stor del av de pengar som skolöverstyrelsen anser vara nödvändiga. Det framgår av det beslut som regeringen själv har fattat.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1987/88:246 om informationen till blivande pensionärer

Anf. 7 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Elisabeth Fleetwood har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att tillförsäkra blivande pensionärer adekvat information om deras pensionsvillkor i god tid före pensionstidens inträde.

Informationen till personer som omfattas av den allmänna försäkringens pensionsregler har intensifierats under senare år. För budgetåren 1984/85 och 1986/87 har riksförsäkringsverket anvisats medel för utsändande av särskilda pensionsförsäkringsbesked till alla försäkrade i åldern 55–64 år resp. 50–55 år. För innevarande budgetår har verket fått medel för att sända ut sådan information till försäkrade som fyller 50 eller 64 år. Beskeden avser information om intjänade pensionspoäng och hur stor vars och ens pension kan beräknas bli. Avsikten är att sådan information skall skickas ut även i fortsättningen till olika åldersgrupper.

Två och en halv månad före den månad en blivande pensionär fyller 65 år får han eller hon en avisering från försäkringskassan om sin pension. I det sammanhanget ges också information om de olika tilläggförmåner till pensionen som kan utges och hur man ansöker om dessa.

Det har också blivit allt vanligare att försäkringskassorna går ut med riktad information till pensionärsorganisationer etc. angående pensionsförmånerna inom den allmänna försäkringen.

Den som anser sig behöva ytterligare information har alltid möjlighet att vända sig till försäkringskassan för att få sådan. Detta påpekas också i den skriftliga informationen.

Den information som går ut till blivande pensionärer är som framgår av

33

vad jag sagt mycket allsidig. Min ambition är att den skall förbli det även i framtiden.

Anf. 8 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka sjukvårdsministern för svaret.

På papperet ser svaret bra ut, men stämmer det med människors erfarenheter? Är all rättfärdighet uppnådd med de förbättringar som här har skett? Jag är inte så säker på det.

Hur många människor har vi inte alla träffat som inför sin pension har ställt följande frågor: Vad får jag för pension? Vågar jag ta delpension? Vad får det för konsekvenser? Hur stor blir min ATP? Hur är det med dessa 30 år, jag som är för gammal för att ha kunnat tjäna in dem? Varför är det så svårt att förstå vad tjänstemännen säger när jag tar kontakt med dem? Är det mitt fel? Är det jag som inte förstår vad som sägs? Eller är det systemets fel?

Ofta är det så att orden är för svåra att förstå. Även välutbildade personer brukar säga att de har svårt att begripa den information de får. Jag skulle då vilja fråga: Vad blir konsekvensen för de svaga, för de lågutbildade, när inte ens de välutbildade begriper den information som går ut? Hur skall de lågutbildade, de svaga och de sjuka kunna begripa vilka rättigheter de har? Det får inte vara på det här sättet. Det har emellertid dokumenterats många gånger att så är fallet. Någon har sagt: Måste det vara så att en normalbegåvad människa inte skall kunna tyda sina egna pensionsbesked, eller räkna ut sin kommande pension utan experthjälp?

Aviseringen som går ut två och en halv månader före pensioneringen sker enligt min uppfattning – och enligt många andras uppfattning – alltför sent. Därför skulle jag vilja fråga Gertrud Sigurdsen i denna omgång: Är Gertrud Sigurdsen villig att överväga om inte denna avisering bör gå ut bra mycket tidigare, för att ge människor en chans att överväga och planera vad de skall göra om de uppfattar situationen på ett felaktigt sätt?

Anf. 9 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Det kan naturligtvis finnas problem för blivande pensionärer som har andra pensioner, utöver den allmänna tjänstepensionen. Det känner försäkringskassan inte till. Då måste man få sin information från något annat håll.

Jag kan informera Elisabeth Fleetwood om att jag tillhör den åldersgrupp som två och en halv månader i förväg har fått den, som jag tycker, alldeles utmärkta skriften om ålderspensionen. Jag är inte högutbildad, men jag har ändå lyckats förstå vad som står i denna broschyr. Jag beklagar om det är så att tjänstemännen på försäkringskassorna inte kan klargöra dessa frågor för människorna. Det är möjligt att det går att förlänga tidsperioden på två och en halv månader. Jag skall diskutera den saken med riksförsäkringsverket. Men att räkna ut sin egen pension när man förutom ATP också har annan tilläggspension tror jag är svårt för alla, vare sig man är högutbildad eller lågutbildad.

Anf. 10 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag tycker att denna jämförelse mellan Gertrud Sigurdsens förmåga att räkna ut sin pension och de lågutbildades och de svagas i samhället med förlov sagt är haltande. Men det må vara. Jag tror att Gertrud Sigurdsen själv inser att den jämförelsen inte kan göras. Det är att gå förbi problemet alltför lätt.

Jag ställde en fråga i mitt första inlägg beträffande aviseringen två och en halv månader före pensioneringen. Tror Gertrud Sigurdsen att en förlängning av denna tidsperiod skulle kunna bidra till att räta ut de frågetecken som finns?

En av våra största tidningar, Svenska Dagbladet, har i dag en artikel som kallas för en grundkurs i pensionskunskap. Finns det anledning att se över om någon broschyr med en sådan "grundkurs" skulle kunna vara till hjälp både för blivande pensionärer och för dem som redan är pensionärer?

Anf. 11 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! För att det inte skall råda något missförstånd vill jag säga till Elisabeth Fleetwood att jag kan inte räkna ut min egen pension.

Sedan gäller det frågan om dessa två och en halv månader skall utökas till en längre tid. Jag förstod av Elisabeth Fleetwoods inlägg att det fanns svårigheter att förstå informationen från tjänstemännen. Då kanske det inte betyder så mycket om det är fråga om tre månader eller två och en halv månader. Men det är möjligt att tiden bör förlängas. Jag har sagt att jag skall ta upp en diskussion med riksförsäkringsverket om det. När det i övrigt gäller grundkurs och information får bl. a. pensionärsorganisationerna upplysning. Det finns möjligheter för människor att närmare tränga in i dessa svåra frågor.

Anf. 12 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag är glad för att Gertrud Sigurdsen här säger att aviseringstiden kan sträckas ut. Däremot tror jag att det har mycket liten effekt om tiden bara sträcks ut från två och en halv månader till tre månader. Jag tror tidsperspektivet måste vara ett helt annat. Men vi är åtminstone en bit på väg, och kanske kan vi diskutera oss fram till hur lång tiden bör vara.

Beträffande pensionärsorganisationer är det okej för dem som är med. Men hur många människor står utanför någon av våra pensionärsorganisationer? Det kan ju inte vara ett krav att människor, om de skall kunna få adekvat information om sina pensionsförhållanden, måste vara med i en pensionärsorganisation. Det skall helt enkelt vara en frivillig handling att gå med i en pensionärsorganisation. Man skall inte behöva känna att man måste gå med i en för att få den hjälp man behöver när det gäller att räkna ut sin pension. Jag kan inte förstå att Gertrud Sigurdsen för fram den aspekten.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ Svar på fråga 1987/88:192 om fritidsbåtsregistret

Anf. 13 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Ingrid Sundberg har frågat mig om hur många förhandsanmälningar som har kommit in till fritidsbåtsregistret och vilka uppgifter båtägarna kommer att behöva lämna för registrering av sina fritidsbåtar.

T. o. m. den 2 december har det kommit in 53 238 förhandsanmälningar.

Vilka registeruppgifter som skall lämnas framgår av 2 § förordningen (1987:906) om fritidsbåtsregister. Det är dels fråga om uppgifter om båtens ägare såsom namn, adress och personnummer, dels uppgifter om båten, t. ex. om båtens namn, fabrikat, tillverkningsnummer, största längd och bredd samt motorstyrka. Föreskrifterna om vilka uppgifter som skall lämnas bygger på det beslut riksdagen fattade under våren 1987.

Anf. 14 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för det klara och koncisa svaret.

Min första fråga blir om statsrådet är nöjd med att ungefär var sjunde eller var åttonde fritidsbåt har föranmälts. Genom posten gick det ut en broschyr, fylld med hallonbåtar, som naturligtvis kunde varsla om framtida utvidgningar av registreringstvävet. Men jag vill inte ta det så.

Emellertid är det intressant att få veta hur långt statens övervakningsinsatser kommer att sträcka sig. I pressen har det förekommit uppgifter om att man skulle kräva ca 25 olika uppgifter av den som registrerar sin fritidsbåt. Datainspektionen reagerade, och jag tolkar statsrådets svar så att man har begränsat sig till de i svaret till mig angivna uppgifterna.

Men jag vill ändå gärna ha ett förtydligande. Det gäller frågan om ägare. Kommer man också att kräva in uppgift om tidigare ägare, och i så fall hur långt tillbaka?

Det som också har varit oklart är vad som händer om en ägare utelämnar en eller annan uppgift. Kommer det att medföra straffavgift? Enligt riksdagens behandling skulle straffavgift drabba den som inte lät registrera sin båt eller inte avregistrerade båten när så skulle ske.

Den tredje frågan – som kanske är svårare för statsrådet att svara på men som självfallet är av intresse – är huruvida frågan om obligatorisk ansvarsförsäkring kommer att knytas till registreringen av fritidsbåtar.

Anf. 15 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Jag tycker nog, Ingrid Sundberg, att siffran på antalet förhandsanmälningar är ganska hygglig. Det handlar ju om en åtgärd som man vidtog för att slippa en mycket stor belastning efter årsskiftet. Man ville försöka sprida ut registreringen i tiden. När man då får in anmälningar om över 53 000 båtar av beräknade totalt 450 000 registreringspliktiga båtar, tycker jag att det är ett hyggligt resultat.

I fråga om tidigare ägare skall man ange de två tidigare ägarna till båten.

Beträffande straffavgifter: Endast om oaktsamhet med de uppgifter som man lämnar bedöms vara uppsåtlig skall det bli fråga om straffavgifter – inte om man gör sig skyldig till andra felaktigheter.

Jag vill också säga att det inte handlar om statens övervakningsregister,

som Ingrid Sundberg uttryckte det. Detta register är en väsentlig del för dem som skall hjälpa fritidsbåtsägarna. Det kan handla om sjöräddningen, när man har drabbats av en olyckshändelse, och om polisen, när båtar har stulits och på annat sätt kommit i orätta händer. Man skall alltså se detta register som en hjälp till båtägarna och en hjälp när det gäller planeringen av de åtgärder som krävs för att ge service åt fritidsbåtsägarna.

Anf. 16 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag delar statsrådets uppfattning att 53 000 är en hygglig siffra. Däremot delar jag inte statsrådets uppfattning att man skall kräva in uppgifter om två tidigare ägare.

Lagen om registrering tillkom för att ligga till grund för kontroll av ordning och säkerhet till sjöss och för planering av trafiken med fritidsbåtar. Därtill skulle registret kunna tjäna som underlag för utredning om skatter, tullar och indrivning. Men att registret skulle tjäna som underlag för retroaktiv indrivning av skatter, tullar och avgifter, det har inte utskottet vare sig diskuterat eller tänkt sig.

Jag vore tacksam om statsrådet kunde ge åtminstone någon hållbar motivering för att en båtägare skall kunna tvingas att tala om vem som har ägt båten inte bara tidigare utan ännu tidigare, före den ägare som båten har köpts av. Jag tycker att det är ett orimligt krav – det är enligt min mening inte förenligt med riksdagens beslut.

Jag vore också tacksam om statsrådet sade något om den obligatoriska ansvarsförsäkringen.

Anf. 17 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Motivet för uppgiften om tidigare ägare är att tidsgränsen i fråga om retroaktiv beskattning är fem år. Därför är det rimligt att ha med en uppgift om de två tidigare ägarna till båten vid registreringen.

Anf. 18 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag beklagar att statsrådet inte hade mod nog att redan i sitt ursprungliga svar på min fråga – där jag begärde att få veta vilka uppgifter som skulle ingå – tala om att det gäller att ta med uppgift om tidigare ägare två led tillbaka. Men huvudsyftet med båtregistreringen har inte varit ett skatteövervakningssyfte utan det har varit att, som jag sade tidigare, underlätta båttrafiken till sjöss.

Vi moderater, som gick emot registreringen, anade att registret skulle användas i första hand för skatteändamål, som statsrådet här indirekt har redogjort för. Då kan jag bara varna alla båtägare att man faktiskt kommer att göra en kontroll fem år tillbaka av vilka som har ägt båtarna och om dessa båtar har redovisats korrekt.

Frågan om ansvarsförsäkringen fick jag inget svar på.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om AMU-elevernas ledighet

Anf. 19 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Jan Jennehag har frågat mig om vad jag planerar att göra för att AMU-eleverna skall få en sammanhängande ledighet mellan jul och trettondagen.

Enligt förordningen (1987:406) om arbetsmarknadsutbildning har regeringen bemyndigat arbetsmarknadsstyrelsen att meddela föreskrifter om ledighet i samband med arbetsmarknadsutbildning. Enligt AMS föreskrifter får den som anordnar utbildningen efter samråd med länsarbetsnämnden bevilja ledighet fyra veckor under sommaren och därutöver under enstaka övriga dagar.

Detta innebär att det åvilar varje AMU-center att efter samråd med länsarbetsnämnden i resp. län besluta om när ledigheter får tas ut vid julhelgen.

Anf. 20 JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret.

Arbetsmarknadsstyrelsen har att meddela föreskrifter, och det har arbetsmarknadsstyrelsen också gjort. Föreskrifterna har innebörden att varje AMU-center och länsarbetsnämnd får göra som de vill. Det är möjligt att arbetsmarknadsministern tycker att den ordningen är bra, men lärare och elever på AMU-centrerna tycker definitivt inte att det bör vara på det här sättet.

Vid denna jul- och nyårshelg har det blivit en enda röra. Västerbotten och Västernorrland är de enda län där det inte blir någon ledighet alls – de län där behovet kanske är störst av att få en sammanhängande ledighet. På en mängd andra ställen i landet har man ett varierande antal lediga dagar.

Många gör naturligtvis resor till hemorten. De har behov av att få kontakt med sina närmaste, som alla andra människor.

Är det bra att det har blivit på detta sätt, arbetsmarknadsministern?

Anf. 21 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! I anslutning till helgerna i år finns det bara en dag som kan betraktas som en s. k. klämdag, nämligen den 4 januari. I övrigt finns det flera arbetsdagar mellan helgdagarna.

I Norrbotten och Västerbotten har man två dagars ledighet under den sammanhängande helgen, och det är riktigt att man vid AMU i Östergötland har beviljat fem dagars ledighet.

I övrigt ämnar jag inte föreslå någon förändring av den förordning som reglerar möjligheten att planera ledighet. Det gäller utbildning med utbildningsbidrag. Det finns möjlighet att bevilja ledighet utan utbildningsbidrag för ytterligare dagar.

Man skall också komma ihåg att dessa elever tas in dels i grupp, dels vid enskilda intagningar, och var och en har en enskild och individuell utbildningsplanering.

Anf. 22 JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! Det var klart besked – arbetsmarknadsministern tänker inte agera i den här frågan. Det är också ett klart besked till de elever som nu ställs inför praktiska svårigheter. Förhållanden är möjligen svåra att förstå för exempelvis sammanboende par som befinner sig på olika AMU-centrer och får finna sig i att det är olika bestämmelser på olika ställen.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1987/88:230 om ökade resurser för skogsvägbyggen i Norrbotten

Anf. 23 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Paul Lestander har frågat mig om jag är beredd att ställa medel till förfogande så att vägprojekt omedelbart kan köras i gång för att bekämpa den ökande arbetslösheten bland skogsarbetare i Norrbotten.

Arbetslösheten bland skogsarbetare ligger för närvarande något under föregående års nivå, och några tendenser till ökad arbetslöshet under det närmaste halvåret kan inte skönjas. Ca 350 personer sysselsattes i november i skogliga beredskapsarbeten vid skogsvårdsstyrelsen. Länsarbetsnämnden beräknar öka dessa till 380 platser.

I första hand ankommer det på arbetsmarknadsstyrelsen att fördela medel för beredskapsarbete till länen efter deras behov. För egen del är jag för närvarande inte beredd att vidta några särskilda åtgärder.

Anf. 24 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret. Bakgrunden till min fråga är enkel. Contortaplanteringarna i de nordliga länen har börjat uppvisa en mycket kraftig skadebild. Man har därför beslutat att förbjuda contortaplantering under ett antal år. Under denna tid kommer också avverkningarna att inskränkas. Man räknar med en inskränkning av avverkningen på ca 100 000 m³. Förutom skadorna på contortatallen har man under den senaste tiden också märkt allvarliga skador på granbeståndet som orsakats av permafrosten, dvs. den eviga tjälen, vilken tidigare inte har funnits i dessa områden men som på grund av de senaste årens väderlek har börjat uppträda där.

Mot denna bakgrund är det mycket lätt att förutse att det kommer att ske en minskning av sysselsättningen, som av fackliga företrädare har skattats som betydande.

Arbetsmarknadsministern är i ett sådant läge inte beredd att ta några initiativ. Jag beklagar denna handlingsförlamning.

Anf. 25 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Beslutet som gäller contortatallen avser två år, och det skall därefter omprövas. Domänverket i Luleå uppger att inga friställningar kommer att bli aktuella under detta år.

I övrigt hänvisar jag till mitt första svar.

Anf. 26 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag har ju tagit del av arbetsmarknadsministrerns första svar. Jag noterar bara att de bedömningar som domänverket har gjort av läget avviker från de bedömningar som vår facklige ombudsman vid avdelning 8, Södra Norrbotten, har gjort. Det är ju inte bara fråga om domänverkets skog.

Beträffande permafrosten vet jag inte om det problemet ännu har legat till grund för några överväganden. Men om så har varit fallet, är det ju mycket lätt att se att detta kommer att vara av väldigt stor betydelse för skogsarbetarnas kommande arbeten.

Anf. 27 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Under de senaste åren har i genomsnitt 350 platser utnyttjats. Man föreslår nu en ökning till 380 platser. Så inte förekommer det någon total handlingsförlamning i detta fall.

Anf. 28 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag har noterat denna ökning, och den är positiv. Jag förutsatte att man också skulle ha den handlingsberedskapen att man skulle företa sig något aktivt, att man skulle börja planera för det läge som uppstår när avverkningsminskningarna kommer att leda till friställningar eller långtidspermitteringar. Men det har man tydligen ingen avsikt att göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1987/88:250 om innehållet i visst avtal mellan de svenska och indiska regeringarna

Anf. 29 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Maria Leissner har frågat mig huruvida den svenska regeringen har skrivit under en överenskommelse med den indiska regeringen om att de bestämmelser som reglerar den svenska krigsmaterielexporten inte skulle gälla för affärsuppgåelsen mellan Indien och Bofors.

Jag kan bekräfta att ett avtal föreligger mellan de svenska och indiska regeringarna, vilket reglerar vissa frågor i samband med Bofors export av fälthaubitssystem 77B till Indien. Avtalet har ingåtts i överensstämmelse med de riktlinjer för vapenexporten som beslutats av riksdagen. Det har enligt gällande regler även varit föremål för samråd i utrikesnämnden. Eftersom avtalet är hemligt, är jag förhindrad att här uttala mig närmare om det.

Anf. 30 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag vill först tacka utrikeshandelsministern för svaret.

Jag frågade om regeringen hade undertecknat ett avtal, och statsrådet har besvarat min fråga jakande. Ett sådant avtal har alltså undertecknats av regeringen.

Dagens Eko kom med ett ganska häpnadsväckande avslöjande: Det finns

ett dokument utfärdat av den svenska och den indiska regeringen, där man bekräftar att lagen om krigsmaterielexport skall sättas ur spel. I en debattartikel i Dagens Nyheter i går publicerades lydelsen av en paragraf i dokumentet. Enligt artikeln är lydelsen att regeringen bekräftar "att de övergripande bestämmelserna som förbjuder export av militär utrustning och överföring av teknologi som beskrivs i den nämnda regeringspropositionen, inte gäller för denna överenskommelse, och därmed är inte de generella hindren för export relevanta, och inte applicerbara på syftet och varaktigheten av hela detta program som är kontrakterat med den indiska regeringen."

Dessutom nämns det i riksrevisionsverkets rapport att det finns ett sådant Memorandum of Understanding. Därutöver har statsrådet alltså bekräftat att ett sådant avtal finns.

Hur kan man då förklara att regeringen har avtalat bort en lag om krigsmaterielexport? Antingen kan man svara att dokumentet inte finns. Men vi vet ju att det finns och att det är undertecknat. Eller också kan man säga att det är felaktigt citerat. I så fall skulle jag vilja fråga Anita Gradin på vilket sätt det är fel citerat. Om Anita Gradin så föredrar, behöver hon enbart säga att det som jag nyss läste upp är felaktigt citerat. Det skulle räcka. En tredje möjlighet är att Anita Gradin förklarar hur den svenska regeringen har kunnat förhandla bort lagen om krigsmaterielexport.

Anf. 31 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Vid en sådan stor affärsuppgörelse som det här är fråga om är det ju naturligt att båda ländernas regeringar försöker att få en överenskommelse som också klargör deras syn på viktigare frågor som har beröring med avtalet mellan köpare och säljare. Internationellt sett är det vanligt att man upprättar sådana här dokument. Oftast är dessa dokument hemliga.

Jag har redan sagt att detta avtal har ingåtts enligt de riktlinjer som reglerar den svenska krigsmaterieexporten.

Anf. 32 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Om Anita Gradin inte förmår att ta avstånd från det citat som jag läste upp, tar jag det som en bekräftelse på att detta är korrekt. Man behöver inte avslöja ett hemligt dokument genom att enbart säga att det citat jag läste upp inte är korrekt.

Om Anita Gradin inte förmår säga att detta är felaktigt, är alltså denna lydelse korrekt. Därmed är det otvivelaktigt så, att regeringen har satt den svenska lagen ur spel.

Anf. 33 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Jag har talat om för Maria Leissner att det avtal som finns har ingåtts enligt de riktlinjer som gäller för den svenska krigsmaterieexporten. Detta har alltså gjorts i enlighet med gällande regler och efter förebild av tidigare avtal samt avtal som tidigare regeringar har träffat. Frågan har dessutom varit föremål för samråd i utrikesnämnden, där som bekant även Maria Leissners parti är representerat.

Anf. 34 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag konstaterar att Anita Gradin är oförmögen att ta avstånd från citatet. Då återstår bara en sak att göra, att låta konstitutionsutskottet få tillgång till detta material i dess helhet för att kunna bedöma vad som har skett.

Överläggningen var härmed avslutad.

**8 § Svar på frågorna 1987/88:217 och 221 om permissionerna inom
kriminalvården, m. m.**

Anf. 35 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Hugo Hegeland och Göthe Knutson har frågat mig om jag är beredd att låta se över permissionsbestämmelserna.

Min företrädare förordnade i juli 1986 en särskild utredare för att se över tillämpningen av reglerna för kriminalvård i anstalt såvitt gäller långtidsdömda intagna. Utredaren har i denna vecka avlämnat sitt betänkande.

I betänkandet föreslås bl. a. vissa skärpningar av reglerna om permissioner och andra vistelser utanför anstalt. Betänkandet skall nu gå ut på remiss. Jag räknar med att ett förslag skall kunna nå riksdagen i vår. Den översyn som frågeställarna efterlyser pågår alltså.

Anf. 36 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret men är missnöjd, inte med statsrådet eller med svaret, utan med att det går så förtvivilat långsamt att vidta åtgärder. Det går nästan lika långsamt som arbetet på Svenska akademiens ordbok. Där har man inom parentes sagt hunnit till snigel. Det verkar som om denna utredning också går framåt med en snigels hastighet.

Det är nu faktiskt två år sedan utredningen tillsattes. Det skedde efter det att vi frågat dåvarande justitieministern om han tänkte göra något med anledning av de s. k. teaterfångarna, de fyra fångar som vi vet for omkring i hela landet och gav en fängslade föreställning och sedan passade på att avvika.

Vad händer nu medan utredningen pågår?

Ja, bara under senaste tiden har ju, som alla vet, Bergling avvikit ut i friheten under en s. k. beledsagad permission.

Sedan har vi maskeradligan, där en man, dömd till sex års fängelse för väpnat rån, avvikit under permission. Om denne säger rikslarmet att han kan vara farlig. Ändå får han permission.

Vidare har två män på permission nyligen häktats för det väpnade rånet mot Sparbanken i Boxholm den 19 november. De var båda dömda till långvariga fängelsestraff – åtta resp. åtta och ett halvt år.

Senast har två interner under en fyllefest på den öppna anstalten i Lindome avvikit. Kvar var då åtta kraftigt berusade interner, som överfördes till häktet i polishuset i Göteborg.

Det kommer tydligen att dröja till i maj innan det möjligen kan finnas ett förslag på riksdagens bord. Hela två år tar det alltså att utreda ett så i och för

sig okomplicerat problem. Är inte justitieministern upprörd över att det går så långsamt? Går det inte att påskynda arbetet? Det är väl inte nödvändigt att efterlikna snigeln, även om snigeln är ett oskyldigt djur.

Anf. 37 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Tack för svaret, justitieministern.

Hugo Hegeland har beskrivit situationen i mycket grova drag. Den ger en bild av slapphetens kriminalpolitik – den socialdemokratiska – en kriminalpolitik som statsrådet helt felaktigt försökt att göra bl. a. moderata samlingspartiet delaktigt i.

Statsrådet har givit mig bara ett halvt svar. Jag har i min fråga pekat på bl. a. en artikel i den socialdemokratiska tidningen Värmlands Folkblad om hur statsrådet i ett tal i Åmotfors lovat hårdare tag mot brottslighet och även brottslingar. Jag frågar nu: När kommer detta att inträffa?

Jag tror att en överväldigande del av svenska folket skulle vara mycket tacksam för ett svar på frågan: När blir det hårdare tag?

Det är inte bara i den här artikeln som statsrådet har lovat hårdare tag. Den nya justitieministern kom ju som ett löfte från ovan och talade om att nu är det slut på slappheten, nu skall det bli ordning i Kriminal-Sverige. I TV-intervjuer, den ena efter den andra, och i radio utlovade statsrådet detta. Har det inträffat en personlighetsförändring, kan man fråga sig, när vi nu får ta del av detta svar, som är nästan oförskämt kort.

Får jag sedan också fråga: Hur många är det som rymmer? Jag har sett en uppgift om att det är drygt 100, men så får vi veta att halvannan gång så många dessutom missköter sina permissioner, däribland Bergling. Är Bergling fortfarande en person som endast har misskött sin permission, eller är han efter två månaders bortovaro möjligen en rymmare?

Anf. 38 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag har ingen avsikt att dra ut på tiden när det gäller frågan om permissionerna och det utredningsförslag som jag fick häromdagen. Det kommer nu att gå ut på remiss. Remisstiden kommer att bli förhållandevis kort, men eftersom jul- och nyårshelgerna kommer emellan, kan vi inte låta remisstiden bli kortare än till den 15 februari. De olika instanserna måste ju få en chans att gå igenom frågorna och utarbeta sina svar. Det gäller ju ändå svensk lagstiftning. Jag räknar med att en proposition i detta ärende kommer att föreläggas riksdagen i mars månad. Jag har ingen som helst avsikt att försöka dra ut på tiden till i maj månad. Jag antar att också frågeställarna är angelägna om att vi skall följa svensk lagstiftning och bereda ärenden ordentligt, innan de kommer till riksdagen.

Det är så att en del av bestämmelserna om permission beslutas internt inom kriminalvårdsstyrelsen. Där har det skett en restriktivare prövning under senare tid. Det står alltså kriminalvårdsstyrelsen fritt att inom vissa ramar ändra nuvarande regler. Jag vet att den generaldirektör som regeringen i går utsåg och som kommer att tillträda i nästa vecka, den 10 december, ser som en av sina uppgifter att få en ändring till stånd när det gäller permissionerna. Det är klart att det inte är tillfredsställande att så många inte kommer tillbaka till fängelserna efter permission eller att man har en

redovisning som i vissa fall brister i stora drag. Jag tycker att det är självklart att vi måste få en ändrad ordning.

Permissioner behövs både för de intagnas anpassning och för att de skall kunna utföra vissa uppgifter i samhället, men permissionerna får inte gå till hur som helst. Det är alltså min avsikt att för regeringens del komma med ett förslag i mars. I övrigt kanske jag får återkomma i nästa replik – tiden för den här repliken är nu ute.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 39 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för dessa kompletterande upplysningar och tvivlar inte på statsrådets vilja att komma fram till en snar lösning.

Det finns emellertid två problem: dels tillämpningen av gällande bestämmelser, dels översynen av rådande bestämmelser. En svårighet i det sammanhanget är att dessa bestämmelser är mycket komplicerade. Man har fyra olika typer av interner – tiden tillåter mig inte att räkna upp de olika typerna. Man har fyra olika typer av permission. Sedan har man tre olika gränser för avtjänad tid, innan den första permissionen kan beviljas. Dessutom har man tre olika beviljningsinstanser. Detta ger en ganska komplicerad bild, och man hoppas att de nya eller kompletterande bestämmelserna, när de väl blir klara, också blir enklare. Man måste kunna ge klara besked utan att skylla ifrån sig på olika beviljningsinstanser. Däri ligger en mycket viktig uppgift, tror jag.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 40 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för löftet att återkomma – det var vänligt.

Jag konstaterar att statsrådet har sagt att det har blivit en skärpning och restriktivare regler för permissioner. Men då undrar jag och många med mig: Hur kan detta utläsas i verkligheten? Det har ju blivit ännu fler rymningar, och enligt vissa uppgifter faktiskt fler permissioner.

Statsrådet vänder sig till min partikollega Hugo Hegeland och mig med frågan om vi inte är angelägna om en ordentlig lagstiftning. Jo, visst måste det bli en sådan! Det finns förslag utarbetade i de moderata parti- och kommittémotionerna. År efter år har det från moderata samlingspartiet framlagts konkreta förslag till åtgärder för att komma till rätta med brottsligheten. Det är bara att gå efter de förslagen.

Anf. 41 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Göthe Knutson ställde frågor om övrig verksamhet när det gäller straffpåföljderna, brottsligheten och kriminalvården. Tyvärr var frågeställningen så allmän att det var litet svårt för mig att veta exakt vad han närmast tänkte på.

Får jag bara kort säga att jag avser att i budgetpropositionen redovisa de riktlinjer efter vilka vi arbetar med vissa frågor inom departementet. Det finns en stor utredning, fängelsestraffkommittén, som har lagt fram en lång rad förslag. Vi håller på och jobbar med dem ganska intensivt. Jag kan redovisa att vi kommer att dela upp förslagen på grundval av denna utredning i två delar. Under våren skall vi lägga fram förslag som gäller straffvärde och påföljdsval. Frågorna om straffskalorna är av den omfattningen att de i stort sett innebär en genomgång av hela brottsbalken, och det tar tyvärr litet tid. Därför kommer de förslagen inte att kunna läggas fram förrän till hösten.

Vi kommer dessutom med en rad andra förslag som gäller brottsbekämpning och kriminalvård. De skall redovisas i budgetpropositionen.

Anf. 42 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Tack, statsrådet!

Jag ställde faktiskt tidigare frågan, hur många som egentligen är rymmare. Det vore jättefint om statsrådet ville svara på den frågan, så att detta blir belyst. Man undrar verkligen vad som kommer att ske för att minska ned rymningarna.

Statsrådet hänvisar till fängelsestraffkommittén, men det är såvitt jag kan minnas halvtannat år sedan det förslaget lades fram, och det följdes för resten av en uppmärksammanad manöver från socialdemokratin. Kommittéförslaget från socialdemokraterna innebar lindringar i straffutmätningen. Det har varit en minst sagt ryckig kriminalpolitik.

Nu undrar jag: Vad kommer att göras av regeringen under den tid då vi skall avvakta? Kan det bli någon tillstymmelse till ordning, så att inte hela Sverige översvämmas av brottslingar som på permissioner är ute och stjälar, gör inbrott och bankrån. Detta är oerhört dyrbart för svenska folket!

Anf. 43 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag kan väl också få svara på en fråga. Under oktober månad var det 94 fångar som rymde men 140 som avvek under permission. Samtidigt beräknar man att det har varit ca 40 000 s. k. permissioner under ett år. Procentuellt kan man säga att det inte är så många som rymmer, men tyvärr händer det alltför allvarliga brott i samband med sådant, och det måste bero på att man har en alltför mekanisk tillämpning av permissionsbestämmelserna. Aftonbladet hade häromdagen, den 26 november, rubriken: "Ingen vet vilka fångar som är fria". Här beviljas alltså permissioner på löpande band, utan att man har talat om för andra att den och den personen är ute på permission. Det rör sig om ca 1 000 pågående permissioner.

En sak till är att man inte ens tar reda på vilka domar som ligger bakom straffen. Distriktsåklagare Hans Kolb har enligt en artikel i DN den 18 november fått beskedet att man beviljat permission utan att ens ta reda på vilken dom vederbörande hade fått.

Anf. 44 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! De siffror som Hugo Hegeland lämnade är såvitt jag förstår riktiga. Det är inte några vackra siffror, det håller jag helt med om. Man kan redovisa detta på olika sätt. Antalet rymningar per år är ungefär 1 000.

Prot. 1987/88:38
4 december 1987

*Om permissionerna
inom kriminalvården,
m. m.*

Hälften sker direkt från anstalt och resten under olika former av vistelse utanför anstalt.

Om man ser till antalet beviljade permissioner, som är ungefär 40 000 per år, finner man att det är drygt 3 % som missköts genom s. k. uteblivande. Omkring en tredjedel av de uteblivna inställer sig självmant inom två dygn.

Flera av de frågor som tagits upp här om hur permissionerna skall hanteras har berörts i den utredning som lagman Leche har lämnat. Jag räknar med att vi kommer att kunna behandla dem i riksdagen när propositionen blir färdig.

Anf. 45 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Visst måste man ha permissioner, för annars blir det förmodligen ännu värre; det vet vi ingenting om.

Ett problem som jag inte har sett att man har diskuterat i denna utredning av lagman Leche är vilken kostnad och vilken skada permittenterna åstadkommer när de är fria och återfaller till brott. Vad kostar det då att öka bevakningen? Det är tydligt att vi behöver en ökad bevakning, i varje fall för vissa slags fångar. Den kostnaden måste naturligtvis vägas mot den skada brottslingarna åstadkommer när de är ute under permission. Detta tycker jag är en mycket viktig avvägning, och det ligger verkligen i samhällets intresse att här komma till rätt beslut.

Anf. 46 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag ber att få upprepa min fråga: När har justitieministern för avsikt att vidta åtgärder syftande till restriktivare permissionsgivning och "hårdare tag" mot brottslingar? Jag citerar i detta avseende statsrådets egna uttalanden. Jag tycker den frågeställningen är ganska klar.

Nu är det uppenbart att andra krafter får ta hand om den skärpning som är nödvändig, bl. a. för att tillmötesgå den allmänna opinionen här i samhället. Då vill jag fråga statsrådet beträffande en artikel som finns i Svenska Dagbladet i dag – liknande uttalanden görs för övrigt i andra tidningar. Det är den nye kriminalvårdschefen Björn Weibo som säger: "Först och främst skall jag sätta mig med personal och anstaltschefer och lyssna på deras förslag och synpunkter – – –. Sedan skall vi enas om ett mål och en strategi med en klar beslutsordning."

Jag frågar: Är det nu kriminalvårdsstyrelsen som skall ta hand om riktlinjerna för den skärpning som behövs på det här området, eller är det möjligen så att statsrådet, regeringen och riksdagen skall få hålla i rodet?

Anf. 47 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Om Göthe Knutson hade satt sig in i regelsystemet och dessutom lyssnat till mitt första inlägg, hade han vetat att permissionsreglerna bestäms delvis genom beslut som vi kan fatta här i riksdagen, delvis genom tillämpning av den ordning som tillämpas internt inom kriminalvårdsstyrelsen, och båda dessa saker måste fungera. Den nya generaldirektören har sina uppgifter, jag och riksdagens ledamöter har tillsammans våra uppgifter, och båda måste genomföras.

Anf. 48 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag lyssnade uppmärksamt till statsrådet. Det här är en oerhört viktig fråga. Jag hade all anledning att peka på artikeln och ställa frågan – om statsrådet nu vill lyssna på mig – vem som skall ta hand om de här ytterst viktiga åtgärderna under den period på ett år som tycks gå innan regeringen tar initiativ.

Jag manar: Följ de moderata motionerna, med de skärpningar som där föreslås, och vi får åtminstone ett bättre grepp över kriminalpolitiken i vårt land och kan åstadkomma den förbättring av situationen som är nödvändig. Svenska folket märker utomordentligt starkt den brottsökning som sker, bl. a. i form av allt dyrare försäkringspremier.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1987/88:251 om bedömningen av narkotikabrott

Anf. 49 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Kersti Johansson har – med hänvisning till en promemoria från åklagarmyndigheten i Stockholm – frågat mig om regeringen är beredd att medverka till att rättspraxis vid bedömningen av narkotikabrott är förenlig med den narkotikapolitik som riksdagen lagt fast.

Den promemoria som Kersti Johansson åberopar sig på är av intern karaktär. Där redovisas vissa riktlinjer för hur gränsen mellan olika grader av narkotikabrott dras enligt åklagarmyndighetens tolkning av domstolspraxis.

Gränsen mellan vad som skall anses som ringa narkotikabrott och narkotikabrott av s. k. normalgrad ändrades den 1 mars 1985. Ändringen innebar att beteckningen narkotikaförseelse slopades och ersattes med beteckningen ringa narkotikabrott. Samtidigt höjdes straffmaximum från böter till sex månaders fängelse. Avsikten var att vidga tillämpningsområdet för ringa narkotikabrott samtidigt som det alltså blev möjligt att döma till fängelse.

Lagändringen var inte avsedd att påverka domstolarnas straffmätning. I lagstiftningsärendet påpekades dock att man måste frigöra sig från ett strikt mängdtänkande vid rubricering och påföljdsbestämning. Några exakta gränser mellan vad som skall anses vara ringa narkotikabrott och brott av s. k. normalgrad har inte meddelats i lagstiftningen, och detta torde för övrigt inte heller vara möjligt. Sådana frågor brukar överlämnas till rättstillämpningen.

Jag vill slutligen nämna att Norrmalmspolisens gatulangningsgrupp i Stockholm nyligen i en skrivelse till regeringskansliet uttryckt oro över den gränsdragning mellan narkotikabrott och ringa narkotikabrott som görs i åklagarmyndighetens promemoria. Skrivelsen har lämnats över till justitiedepartementet, och jag avser att lämna den vidare till riksåklagaren. Denne har nämligen på detta liksom på andra områden möjlighet att vid behov i cirkulär till rikets åklagare lämna allmänna råd i olika straffrättsliga gränsdragningsfrågor.

Prot. 1987/88:38
4 december 1987

*Om principerna för
visst slag av upphand-
ling inom försvaret*

Anf. 50 KERSTI JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Det som ligger till grund för min fråga är uppgifter i en artikel i pressen. Jag måste säga att jag blev bestört när jag läste den artikeln.

Jag noterar att statsrådet avser att överlämna nämnda skrivelse från Norrmalmspolisens gatulangningsgrupp i Stockholm till riksåklagaren. Det tycker jag är bra.

Vi i centerpartiet menar att det är av allra största betydelse att samhällets narkotikapolitik med fasthet och konsekvens är sådan att man tar avstånd från allt olovligt narkotikabruk. De straffrättsliga åtgärderna utgör verktyg i sammanhanget.

Enligt narkotikastrafflagen utdöms straff för brott som är att anse som ringa i form av böter eller fängelse i högst sex månader. Sedan skärps straffet – ju grövre brottet är, desto strängare blir straffet.

Det är oerhört viktigt att rättspraxis vid bedömningen av narkotikabrott är förenlig med den narkotikapolitik som riksdagen har lagt fast. Vidare är det angeläget att föra en offensiv och beslutsam narkotikapolitik.

Som vi i centerpartiet ser saken skall missbruk av narkotika avspglas i lagstiftningen. Gällande lag – i kombination med förordningar och föreskrifter – reglerar olika myndigheters narkotikabekämpande arbete.

När det gäller de uppgifter som figurerat i pressen vill jag fråga om det här innebär att åklagarmyndigheten i Stockholm har gått ifrån de regler som polisen har haft och fortfarande har som rättesnöre. Om det är så, kan ju toleransen vad gäller innehav av narkotika bli större, vilket skulle vara mycket olyckligt. Det kan ju leda till en ökning i fråga om både narkotikahandlingen och narkotikamissbruket. Någonting sådant kan väl ingen önska. Jag förmodar att inte heller justitieministern önskar det.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1987/88:185 om principerna för visst slag av upphandling inom försvaret

Anf. 51 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Karin Östergren har frågat vilka principer som enligt min mening bör gälla vid viss upphandling.

Frågan är föranledd av att försvarets materielverk efter anbudsförfarande lagt ut beställning på renovering av 430 000 mössor för försvaret.

Vid upphandlingar till försvaret gäller bestämmelserna i upphandlingsförordningen (SFS 1986:366). Bestämmelserna innebär bl. a. att upphandlingarna normalt skall ske på affärsmässiga grunder. Jag har låtit inhämta att försvarets materielverk har antagit det anbud som medför de lägsta kostnaderna för försvaret.

Jag finner inte anledning att ifrågasätta materielverkets beslut.

Anf. 52 KARIN ÖSTERGREN (fp):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på min fråga.

Försvarets materielverk har i anbudsinfordran begärt in priser för renovering av 430 000 mössor för försvaret från landstingets tvätter i Fredriksberg i Kopparbergs län.

I anvisningarna talas det om förhandlingsupphandling, men anbud kan lämnas även utan föregående förhandling.

Fredriksberg har lämnat förslag på två alternativa anbud, av vilka det ena anbudet understiger det av försvarets materielverk antagna anbudet. Det lägsta budet skiljer sig från närmaste anbud, före förhandling, med ca 30 000 kr. – till Fredriksbergs fördel.

Det är anmärkningsvärt att man inte har genomfört upphandlingen genom förhandling. Detta förfarande torde ha kunnat pressa priset med kanske 100 000–120 000 kr.

Man känner nu stor besvikelse över att ytterligare arbetstillfällen ej gick att få till bygden, särskilt som Bergslagen varit ett hårt drabbat område ur arbetsmarknadssynpunkt.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på frågorna 1987/88:189 och 211 om försvarets reseverksamhet

Anf. 53 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Alf Wennerfors har frågat mig vilka riktlinjer jag anser bör gälla för att försvarets reseverksamhet skall bedrivas så effektivt och rationellt som möjligt och med så låga kostnader som möjligt. Margareta Hemmingsson har frågat mig om jag är beredd att överväga åtgärder för att säkerställa en sådan ordning för upphandlingen av resor åt försvaret att de värnpliktigas intressen tillvaratas. Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Inledningsvis vill jag säga några ord om hur reseverksamheten och resekostnaderna inom försvaret har utvecklats.

Under en följd av år ökade resekostnaderna i fast pris, utan att det kunde förklaras med enbart en ökad omfattning av resandet. Kostnadsansvaret för värnpliktsresorna var centraliserat. Upphandlingen av resebyråtjänster var svagt ledd. En resebyrå hade i praktiken monopol på försvarsresorna.

Utvecklingen ledde till att överbefälhavaren vidtog en rad åtgärder i syfte att bryta kostnadsutvecklingen. En reseavdelning inrättades vid försvarsstaben, med uppgift att svara för upphandlingen av resebyråtjänster. Kostnadsansvaret för värnpliktsresorna decentraliserades. Försvarets egna transportresurser utnyttjades mera. Vid samma tid bildades en resebyrå utan vinstsyfte, Försvarsresor AB.

Såvitt nu kan bedömas har kostnadsutvecklingen bemästrats. Så minskade t. ex. kostnaderna för värnpliktsresor under 1986/87 med ca 50 milj. kr. Det är naturligt att detta väcker reaktioner av olika slag. Minskade resekostnader för försvaret betyder ju minskade intäkter för reseproducenterna.

För närvarande pågår en upphandling av resebyråtjänster åt försvaret i vissa öfter. Anbudsvillkoren kritisceras av Alf Wennerfors och Margareta

Hemmingsson. Wennerfors menar att det är ointressant för andra resebyråer än Försvarsresor AB att delta i anbudsgivningen och att därigenom en monopolsituation skapas. Hemmingsson menar att risk finns att de tillgängliga resurserna inte utnyttjas på bästa sätt och att de värnpliktiga löper risk att drabbas, därför att kostnaderna inte kan hållas under kontroll.

Beträffande den pågående upphandlingen har jag inte från något håll hört att den genomförs i strid med upphandlingsförordningen. Jag har erfarit att seriösa anbud har lämnats från flera olika resebyråer, varav Försvarsresor AB är en. Vidare har jag erfarit att det speciella avtal som knyter Försvarsresor AB nära till överbefälhavaren har sagts upp.

Mitt svar på Alf Wennerfors fråga är att de riktlinjer enligt vilka överbefälhavaren för närvarande bedriver försvarets reseverksamhet förefaller lämpliga.

Mitt svar till Margareta Hemmingsson är att jag för närvarande inte anser att särskilda åtgärder från regeringens sida erfordras för att resekostnaderna skall kunna hållas under kontroll.

Anf. 54 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret.

Jag vill inledningsvis bara säga att försvarsministern väl måste vara oroad över all den kritik som riktas mot denna verksamhet. Det är ingen liten verksamhet, utan det är fråga om resor för 700 milj. kr. Det måste vara ett mål även för försvarsministern att verksamheten skall bedrivas så rationellt och effektivt som möjligt och till så låga kostnader som möjligt.

Det finns många frågor att ställa om denna verksamhet, men jag har begränsat mig till principfrågan, nämligen om vinsten. Det framgår av anvisningarna för upphandlingen att den vinst som eventuellt uppstår skall betalas tillbaka till kunden. Det är ett mycket märkligt förhållande. Det är detta som gör att det finns anledning att anta att det kan bli en monopolverksamhet.

Försvarsministern säger visserligen att han har fått veta att det är flera resebyråer som har lämnat in seriösa anbud. Jag har också varit i kontakt med dem, och de är mycket förbryllade. De har lämnat in anbud för att vara med och sedan se hur det utvecklas. Det kan i slutändan bli så att bara en enda resebyrå får ta hand om denna verksamhet, nämligen Försvarets resebyrå. Detta är oroande.

Mitt råd till försvarsministern är – jag förstår att jag inte får något annat svar på mina frågor – att se till att denna verksamhet decentraliseras så som riksdagen har uttalat. Låt dessutom de resebyråer i Sverige som har arbetat i mycket hård konkurrens i många år få konkurrera även i detta fall!

Anf. 55 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min fråga.

Jag har under några år försökt följa debatten om de värnpliktigas resor. Den allmänna värnplikten är en viktig hörnpelare i det svenska försvaret. Just därför är det viktigt att värnpliktsutbildningen inte försvåras av en massa kringliggande faktorer. Hur man reser till och från sitt förband har en stor betydelse.

Beslutet om ett lokalt kostnadsansvar kan vara en bra möjlighet för förbanden att använda sina medel på bästa sätt – om de får den möjligheten. Problemet är ju att försvarets reseavdelning låser förbandens möjligheter att själva avgöra vad som är det bästa sättet.

Dagens debatt gäller upphandlingen av integrerad reseverksamhet. Jag kan inte tycka att det är bra att en avdelning som det riktas så mycken kritik mot får sköta en så viktig fråga. Riksrevisionsverket har begärt ÖB:s synpunkter på vissa brister i bokföringen. ÖB har satt Bohlins Revisionsbyrå på att granska verksamheten. I helgen begärde Sveriges centrala värnpliktsråd att hela reseavdelningen skall läggas ner.

Dessutom är reseavdelningen en tillfällig lösning, ett försök. Men hur många lösningar i verksamheten i framtiden skall denna tillfälliga lösning få fatta beslut om?

Av de underlagshandlingar som skickades ut framgår att sista datum för inlämnande av anbud var den 13 november. Varför var det så bråttom med ett avtal som inte skall börja gälla förrän den 1 januari 1989? Varför måste beslutet fattas redan nu?

Försvarsministern säger att kostnaderna för värnpliktsresor minskade med 50 milj. kr. Ja, i så fall var min kritik av de siffror som tidigare redovisades riktig, då de har räknats upp i den bokföring som riksrevisionsverket har riktat kritik mot.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1987/88:220 om lokaliseringen av den nya kustbevakningen

Anf. 56 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Karl-Anders Petersson har frågat mig om jag avser att lokalisera den nya kustbevakningen till Karlskrona.

Frågan är ställd mot bakgrund av att kustbevakningen avses brytas ut ur tullverket för att den 1 juli 1988 bli en egen civil myndighet inom försvaret.

För närvarande arbetar en organisationskommitté, kustbevakningskommittén, med att ta fram förslag till den nya myndighetens organisation, ledning, lokalisering och arbetsformer. Enligt vad jag har erfarit räknar kommittén med att lämna förslag till lokalisering av kustbevakningens organisation i början av nästa år.

Jag är därför inte beredd att nu ta ställning till lokaliseringsfrågorna vad gäller den nya kustbevakningsorganisationen.

Anf. 57 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret, även om det inte var så särskilt upplysande om var den nya kustbevakningsmyndigheten kommer att lokaliseras.

Jag hade hoppats att försvarsministern åtminstone skulle redovisa att myndigheten kommer att lokaliseras utanför de överhettade storstadsområdena, där personalen i dag har enorma svårigheter att uppbbringa en bostad. I

Prot. 1987/88:38
4 december 1987

*Om ersättningen för
skador vid jordskredet
i Tuve*

Karlskrona finns det däremot bostäder, men inga jobb.

Det har i olika sammanhang förutsatts att den nya kustbevakningen skall ha goda kontakter med marinen, och detta är väl ett mycket starkt skäl för en lokalisering till Karlskrona.

Ytterligare skäl härför är att Karlskrona har förlorat många statliga jobb på senare år. Vid marinen och Karlskronavarvet har antalet anställda minskat med ca 3 000 personer sedan början av 50-talet, och nu är ytterligare 250 man varslade vid Karlskronavarvet. Friställning av dessa sker i april 1988, om inte statliga order snabbt kanaliseras till Karlskronavarvet. De anställda vid varvet anser att många arbetstillfällen i stället styrs till Muskö.

I Karlskrona finns kunnig och stabil personal, som inte hoppar från den ena arbetsplatsen till den andra. Staten bör ha stor skyldighet att styra nya jobb till Karlskrona.

Berga örlogsskolor lär på senare år haft svårigheter att rekrytera kunniga instruktörer. Avgången från dessa tjänster har tidvis varit stor. Emellanåt har man nödgats flytta viss utbildning till Karlskrona på grund av brist på instruktörer. Stundom har kunnig personal fått pendla från Karlskrona till Berga för att fylla vakanser. Detta visar att det finns god tillgång på kunnig personal.

Det finns, herr försvarsminister, många goda skäl att lokalisera kustbevakningsmyndigheten till Karlskrona.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1987/88:236 om ersättningen för skador vid jordskredet i Tuve

Anf. 58 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Torgny Larsson har frågat bostadsministern om han är beredd medverka till att tio skadelidande, vars ersättning ännu inte reglerats, snarast får sina ersättningar i enlighet med vad som riksdagen har beslutat med anledning av en proposition i ämnet.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara frågan.

Jordskredet berörde ca 150 fastigheter. Av de drabbade fastighetsägarna har två valt att inte godkänna ersättningen från staten. De processar för närvarande om detta. Målet pågår i högsta domstolen. Åtta andra fastighetsägare har godkänt och erhållit ersättning av staten och av försäkringsbolagen. De har därefter av bolagen medgivits ytterligare ersättning. Bolagen har dock inte betalat ut den ytterligare ersättningen i avvaktan på den rättsliga prövningen av statens åtaganden.

Frågan gäller hanteringen av enskilda ärenden som är beroende av en pågående juridisk process. Jag kan därför i detta sammanhang inte kommentera frågan ytterligare.

Anf. 59 TORGNY LARSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min fråga.

Det gjordes stora insatser från samhällets sida, inte minst från statens sida, för att lindra skadeverkningar i samband med katastrofen. Men eftersom skaderegleringen efter katastrofen inte skedde strikt efter försäkringsvillkoren, utan efter en schablonmodell som staten och försäkringsbolagen enats om, är det inte konstigt att somliga ansåg sig orättvist behandlade.

Varje skadelidande fick ta ställning till ett ersättningspaket i form av ett trepartsavtal mellan stat, försäkringsbolag och försäkringstagare. Det innefattade såväl ersättningen för den försäkrade byggnaden som den statliga ersättningen för marken. Det var 17 familjer som klagade, men ingen fick någon som helst ytterligare ersättning för hus eller tomt. Det var två fastighetsägare som orkade hålla emot och som vägrade godkänna paket-erbjudandet. I de två skiljedomar som avgjorde deras tvist med bolagen vann de förkrossande segrar. Dessa två klienter tillförsäkrades ersättning så att säga in natura, så att de kunde bygga likvärdiga hus i stället för de som blev förstörda.

Men det som är poängen, försvarsministern, är att de här två befann sig i en tvångssituation. Dessa två familjer valde att avstå från att skriva under. Då skall de straffas genom att inte få någon ersättning. De har ännu i dag inte fått någon som helst ersättning för marken, en av dem inte heller för sitt garage. Jag vill därför ställa en fråga till försvarsministern: Är det en rimlig handläggning och bedömning att människor efter tio år inte skall ha fått någon som helst ersättning?

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1987/88:152 om innebörden av visst uttalande om bistånd till Cuba

Anf. 60 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om regeringen kommer att föreslå att u-landsbiståndet till Cuba återupptas.

Svaret är nej.

Anf. 61 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för det mycket korta och klagörande svaret.

Bakgrunden till frågan är en artikel i en större svensk dagstidning. Det framgår där att statsrådet uppträtt på ett sådant sätt att man kan misstänka att han har som ambition att återupprätta stödet till Cuba. Jag skulle vilja fråga statsrådet: Är den artikel som jag refererar till i min fråga helt felaktig? Är det ett falsarium av journalisten Christer Morling? Om det inte är det skulle jag vilja ställa en annan fråga till statsrådet: Vilket konto och vilka pengar ämnar statsrådet anvisa till matsalsbyggnaden på den i artikeln aktuella skolan på Cuba?

Anf. 62 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Artikeln är inte korrekt om man säger att jag skulle ha sagt att Sverige bjuder på den här matsalen. Det jag har sagt är att jag har lovat att undersöka möjligheterna att förse Olof Palmes skola i Havanna med en matsal. Det löftet kommer jag att hålla. Jag tror att jag har goda möjligheter att ordna det så att löftet uppfylls.

Anf. 63 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Nu säger statsrådet att artikeln inte är korrekt. Jag har sökt artiklar från Cuba som är från samma tid. Tyvärr är det litet lång postgång mellan Sverige och Cuba, så de har ännu inte hunnit anlända. Visar det sig att de har samma uppfattning som den svenska tidningen återkommer jag till statsrådet.

Till sist: Vilka pengar är det statsrådet pratar om? Är det statliga pengar eller är det pengar från statsrådets parti som skall användas till matsalen?

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1987/88:183 om svenska protester mot vissa frihetsberövanden i Turkiet

Anf. 64 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat mig om den svenska regeringen ämnar protestera mot anhängandena nyligen av de två turkiska kommunistledarna, Haydar Kutlu och Nihat Sargin.

Katlu och Sargin, generalsekreterare för Turkiets Kommunistiska parti resp. generalsekreterare för Turkiska Arbetarpartiet, anhölls den 16 november då de återvände till Turkiet efter att ha levt i landsflykt sedan militärkuppen år 1980.

Beslut om häktning av de båda anhängarna skulle ha fattats den 30 november, men har uppskjutits en vecka med motiveringen att åklagaren behöver mer tid för att studera förhören i polisrapporterna och förbereda åtalet.

Polisundersökningen avser misstankar om brott mot artiklarna 140, 141 och 142 i strafflagen som rör förbud mot spridande av kommunistisk propaganda och antiturkisk verksamhet. Parallellt härmed har åklagaren påbörjat en utredning, som kan leda till åtal för förtal av den turkiska nationen, presidenten och andra statsorgan. Den turkiska grundlagen förbjuder i praktiken kommunistiska partier i Turkiet.

Den svenska regeringen beklagar anhängandena. Vi har även framfört detta till den turkiska regeringen. En fullvärdig demokrati förutsätter möjlighet också för kommunistiska partier att arbeta fritt, förutsatt att de demokratiska spelreglerna beaktas.

Enligt uttalanden de senaste månaderna från regeringshåll i Ankara, finns tankar på att underlätta för landsflyktiga turkar att återvända till sitt land och få tillbaka det turkiska medborgarskapet som de i många fall förlorat. Den turkiske premiärministern Özal har före det nyligen hållna valet framfört att Turkiet kan tänka sig att legalisera kommunistpartiet. Det är vår förhopp-

ning, att den turkiska regeringen och det nyvalda turkiska parlamentet skall besluta om sådana ändringar i strafflag och konstitution som ger möjlighet även för andra partier än de som nu tillåts, att delta i det politiska livet i Turkiet.

Anf. 65 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga. Det är bra att regeringen beklagar detta anhängande, även om jag naturligtvis också tycker att man skulle kunna inta en mera hård och bestämd attityd i frågan. Det gäller här bara två personer, som visserligen har varit politiker och högt uppsatta personer på vänsterkanten i det turkiska politiska livet, men som är symboler för det turkiska förtrycket i stort.

Jag hade tillfälle att besöka Turkiet under två veckor i september, och vi har lämnat en rapport från resan till talmanskonferensen. Jag vill gärna hänvisa till de slutsatser vi dragit där. De hänger ihop med de erfarenheter vi fick och de kontakter vi hade med olika personer om vad man kallar demokrati i Turkiet och som vi inte kan godkänna som demokrati.

Det vore bra om Sveriges regering och den svenske utrikesministern något skärpte hållningen till den turkiska regimen av i dag. Det är inte tillräckligt att genomföra val, som visserligen är framsteg men som dock långt ifrån kan sägas vara demokratiska eller fria. Vi har alla noga kunnat följa manipulatio- nen av vallagarna och annat.

Det talas också i svaret om de paragrafer i strafflagen som absolut inte kan betraktas som något utslag av demokrati, och det är bra. De är, som alla vet, direkt lånade från Mussolinis Italien och har gällt sedan långt före militärkuppen i Turkiet 1980. Mot sådant bör varje stat, även den svenska, protestera, och vi bör hårt fördöma sådan lagstiftning. Jag hoppas på en hårdare attityd från Sverige i fortsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1987/88:238 om svenska åtgärder för att hjälpa viss lettisk regimkritiker

Anf. 66 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Erling Bager har frågat mig vilka konkreta åtgärder regeringen är beredd att vidta för att hjälpa den i Lettland fängslade regimkritikern Linards Grantins.

Låt mig först säga att frågor rörande mänskliga rättigheter intar en framskjuten plats i de bilaterala diskussioner som vi för med Sovjetunionen. Det är därvid en fastlagd svensk politik att i första hand ta upp fall med anknytning till Sverige, såväl familjeåterföreningsfall som andra typer av humanitära fall.

Därutöver försummar vi inte att understryka den stora vikt som regeringen och opinionen i Sverige fäster vid respekten för mänskliga rättigheter. Detta sker bl. a. vid mötet i Wien inom ramen för Konferensen för säkerhet och samarbete i Europa (ESK), där frågor av detta slag kan tas upp direkt mellan

berörda delegationer. Dessutom tas ett antal andra humanitära fall upp i separata bilaterala överläggningar med Sovjetunionen. Senast skedde detta i Moskva i förra veckan, då ett antal baltiska fall togs upp med det sovjetiska utrikesministeriet. Vi har i vissa avseenden på senare tid kunnat konstatera en viss positiv attitydförändring på sovjetisk sida i dessa frågor.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att frågor rörande mänskliga rättigheter inte är att betrakta som staters "interna angelägenheter": En stat kan hos en annan påtala vad som måste betraktas som övergrepp mot medborgarnas rättigheter eller åsidosättande av internationellt gjorda åtaganden.

Jag ser inget hinder mot att också detta fall tas upp på sådant sätt.

Anf. 67 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret, som jag tycker är positivt och inger vissa förhoppningar. Det är bra att utrikesdepartementet tagit del av de oroande rapporterna som kommit om Linards Grantins mycket svåra situation.

Linards Grantins var förra året initiativtagare till bildandet av den lettiska Helgingforsgruppen "Helsinki -86" som uppmanade till två stora demonstrationer som i somras genomfördes i Riga.

"Helsinki -86" har tydliga beröringspunkter med Solidaritet i Polen. Gruppens kritik har sin utgångspunkt i vardagliga missförhållanden, som förtrycket av det lettiska språket och den lettiska kulturen. Gruppen förespråkar en konsekvent icke-våldslinje.

Grantins har suttit anhållen och dömts till fängelse för att han kämpat för de för oss självklara rättigheterna att kunna protestera när det lettiska folks språk och kultur blir förtryckta.

Enligt mycket oroande rapporter senast i förra veckan har Grantins misshandlats svårt av sina medfångar, enligt känt KGB-mönster. Han har klagat över svåra smärtor i bröstet och är så svag att han behöver hjälp för att förflytta sig. Han fruktar själv att han inte ens kommer att överleva fram till den 9 december då hans strafftid löper ut.

Herr talman! Linards Grantins kämpar för demokrati och mänskliga rättigheter i Lettland. Det är värden som hyllas av alla demokratiska partier här i riksdagen. Trots att Gorbatjov ibland talar om demokratiska rättigheter är detta inget som har slagit igenom på djupet. KGB fortsätter som förut med sitt förtryck. Det är viktigt, utrikesministern, att vi som lever i ett fritt land ständigt fortsätter att protestera mot de regimer som trampar på människovärdet. Vi får aldrig glömma de enskilda människorna på andra sidan Östersjön, som kränks på det grymma sätt som nu gäller Grantins.

Jag vill till slut fråga utrikesministern: Tänker regeringen vidta ytterligare åtgärder för att hjälpa Linards Grantins?

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 68 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Anita Bråkenhielm har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta med anledning av riksdagens beslut i fråga om beredningen av nedrustningspolitiska initiativ.

Jag utgår från att Anita Bråkenhielm syftar på det faktum att riksdagen avslagit yrkande 8 i moderata samlingspartiets partimotion om nedrustningspolitiken (motion 1986/87:U410).

Motionärerna yrkade att riksdagen av regeringen skulle begära en bättre anpassning av nedrustningspolitiken och dess arbetsformer till säkerhetspolitikens krav. Motionen innehöll i detta sammanhang en hänvisning till överväganden som gjorts av försvarskommitténs arbetsgrupp för nedrustningsfrågor.

Utrikesutskottet gjorde vid sin behandling av denna motion den sammanfattande bedömningen, att den svenska nedrustningspolitiken ligger väl i linje med Sveriges långsiktiga säkerhetspolitiska intressen. Arbetsformerna är, heter det vidare i utskottsbetänkandet, också i huvudsak anpassade till de krav som kan ställas, vilket självfallet inte utesluter att frågan kontinuerligt diskuteras, bl. a. inom ramen för nedrustningsdelegationen.

Mot denna bakgrund föranleder riksdagens beslut inte i sig några åtgärder från min sida. Jag tolkar beslutet så, att samrådet mellan olika myndigheter och mellan politiker och experter även framgent förväntas spela en central roll vid nedrustningspolitikens utformning. Arbetsformerna torde, liksom hittills, kunna diskuteras löpande, inte minst i det drygt tiotal fora där nedrustningspolitiskt samråd i dag bedrivs. Av särskild betydelse i detta sammanhang är nedrustningsdelegationen, vari såväl parlamentariker som experter ingår.

Anf. 69 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Att jag ställde denna fråga beror på att jag faktiskt behöver hjälp med att tolka vad riksdagsmajoriteten egentligen har beslutat. På grundval av direktiv från den nu sittande regeringen och inspirerad av en gammal socialdemokratisk partimotion från oppositionstiden uttalade en enhällig försvarskommitté klart formulerade önskemål om säkerhetspolitisk beredning och bedömning av olika initiativ på det nedrustningspolitiska området. Vi lade fram ett moderat motionsyrkande i januari i enlighet med detta, eftersom vi var rädda för att just behandlingen av denna lilla del av försvarskommitténs överväganden skulle falla mellan två stolar vid behandlingen av försvarsbeslutet.

Det behövdes alltså ett riksdagsbeslut på detta område. Men det moderata yrkandet avslogs. Det är obegripligt att det avslogs, eftersom det fanns en enhällig parlamentarisk bedömning bakom det hela. Riksdagsdebatten om detta bidrog inte heller till klarhet. De tre socialdemokratiska företrädarna uppträdde okoordinerat och motsägelsefullt.

Nedrustningsambassadör Maj Britt Theorin, som står UD närmast, sade bl. a. att "som motionen är skriven är det fråga om att nedrustningspolitiken

och dess arbetsformer ska ha en bättre anpassning till den svenska säkerhetspolitikens krav i enlighet med de riktlinjer som anförs i motionen. De riktlinjerna har utskottet med kraft tillbakavisat.”

Så säger alltså UD:s företrädare. Vilka är de riktlinjerna? Jo, i den moderata reservationen står ”enligt de intentioner som kommit till enhälligt uttryck under beredningen av 1987 års försvarsbeslut”.

Försvarsutskottets vice ordförande Olle Göransson citerade precis samma utdrag ur försvarskommitténs betänkande som jag gjorde. Han tyckte att det var bra. Men han tyckte ändå att det hela kunde avslås.

Jag vill då fråga utrikesministern: Skall nedrustningspolitiken bedrivas i enlighet med försvarskommitténs önskemål om riktlinjer, eller ej?

Anf. 70 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag bara konstaterar att riksdagen har fattat ett beslut i denna fråga som jag inte tycker är särskilt svårt att tolka.

Nu finner Anita Bråkenhielm det mycket besvärligt att tolka riksdagsmajoritetens beslut. Orsaken till detta behöver ju inte nödvändigtvis ligga hos riksdagsmajoriteten. Men jag vill ändå hänvisa till den för ett klarläggande. För min egen del tycker jag att det hela är ganska klart.

Anf. 71 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Om jag nu är så obegåvad att jag inte kan förstå vad man menar när man avslår en reservation som vill hänvisa till försvarskommittén och i stället säger att frågan kan diskuteras kontinuerligt i nedrustningsdelegationen, vill jag ändå gärna att utrikesministern svarar ja eller nej på min fråga. Skall nedrustningspolitiken bedrivas i enlighet med försvarskommitténs önskemål om säkerhetspolitisk beredning och uppföljning av det hela?

Utrikesministern uppehåller sig vid arbetsformerna. För mig är kanske arbetsformerna tillfredsställande och mindre väsentliga. Det väsentliga är en säkerhetspolitiskt grundad prioritering av vad vi skall göra. Skall man tolka riksdagsbeslutet så att denna prioritering skall göras i nedrustningsdelegationen? Är utrikesministern i så fall beredd att ge nedrustningsdelegationen sådana arbetsformer att det framåtsyftande arbetet kan göras där, dvs. så att man kan delta i den säkerhetspolitiska prioriteringen i denna delegation?

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på interpellation 1987/88:92 om de politiska förhållandena i Korea

Anf. 72 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat hur regeringen ser på ett antal förslag som nyligen har framlagts av Demokratiska Folkrepubliken Koreas regering.

För det första har Bertil Måbrink frågat hur regeringen ser på förslaget om att göra koreanska halvön till en kärnvapenfri zon.

Regeringen ser positivt på strävanden att upprätta kärnvapenfria zoner i

olika delar av världen. Sådana strävanden kan gynnsamt inverka på det politiska klimatet och säkerheten i den berörda regionen. De kan också bidra till att förhindra ytterligare spridning av kärnvapen.

Upprättandet av en kärnvapenfri zon får inte minska säkerheten för någon stat eller rubba den militära stabiliteten i den berörda regionen. Initiativet till att skapa en zon bör i första hand dryftas inom den grupp stater som är tänkta att tillsammans utgöra denna zon. Om målsättningen delas av dessa stater är det på dem det ankommer att inbördes förhandla fram en konkret zonöverenskommelse.

Stöd från kärnvapenmakterna är en väsentlig faktor eftersom dessa förväntas åta sig att inte anfälla eller hota anfälla mål inom zonen med kärnvapen, liksom att respektera zonens status.

Av vad som här sagts torde framgå, att regeringen anser att förslaget om att upprätta en kärnvapenfri zon på den koreanska halvön i första hand är en angelägenhet för de direkt berörda staterna, dvs. Republiken Korea och Demokratiska Folkrepubliken Korea, eller Sydkorea och Nordkorea som vi brukar säga i dagligt tal. En positiv faktor i sammanhanget är att båda länderna är fördragsparter till icke-spridningsavtalet. Sydkoreas anslutning skedde 1975, medan Nordkorea anslöt sig 1985.

För det andra har Bertil Måbrink frågat om regeringens syn på förslaget från Nordkoreas regering om en s. k. massiv stegvis militärreducering.

Sverige har med uppmärksamhet följt de förslag som på den senaste tiden framförts av båda de koreanska staterna om ett återupptagande av den politiska dialogen mellan dem och om olika åtgärder för att minska den militära spänningen på koreanska halvön.

De militära manövrer som USA och Sydkorea genomfört årligen sedan 1976 och de militära manövrer som vi utgår ifrån att även Nordkorea bedriver, utgör en del i det existerande militära mönstret. I den mån parterna kunde komma överens om formerna för en reduktion av den militära aktiviteten på ömse sidor vore detta självfallet välkommet. Fortsatta samtal mellan parterna kan måhända leda fram till överenskommelser bl. a. i en sådan riktning.

Sverige kan bäst bidra till en sådan process genom att på olika sätt uppmuntra parterna att fortsätta sina samtal. Jag kan försäkra Bertil Måbrink att vi inte försitter några tillfällen att göra detta.

Slutligen har Bertil Måbrink frågat hur regeringen ser på förslaget om att utöka den neutrala övervakningskommissionens mandat för att garantera en militär nedskärning på koreanska halvön.

Det allmänna mandatet för övervakningskommissionen definieras i stilleståndsavtalet. Den svenska representanten i kommissionen har att verka inom ramen för detta mandat. Kommissionens ursprungliga övervakningsuppgift har som bekant för länge sedan upphört. Dess övervakningsverksamhet begränsas numera till att behandla rapporter om utbyte av militär personal och materiel samt vad parterna i övrigt tar upp enligt avtalet.

Vårt uppdrag i den neutrala övervakningskommissionen innebär att vi inte på förhand bör ta ställning till olika förslag om förändring av mandatet. Sådana måste stilleståndsavtalets parter först enas om.

Sverige har i olika sammanhang sökt uppmuntra parterna till en konstruk-

tiv dialog. Vi är redo att överväga de förslag till en effektivisering av den neutrala övervakningskommissionens roll som stilleståndsavtalets parter kan enas om. Skulle det vara möjligt för parterna att uppnå en enighet om att utöka kommissionens mandat, kommer regeringen att i positiv anda överväga om Sverige kan bistå i genomförandet därav. Vad som skulle bli resultatet av sådana överväganden kan naturligtvis inte sägas på förhand.

Anf. 73 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Jag har ingen anledning att söka sak med utrikesministern med anledning av svaret. Jag är nöjd. Det brukar jag ju i regel vara – alltför ofta kanske. Men man får väl konstatera att det är som det är.

Det är bara några påpekanden jag tycker att man måste göra. Fortfarande råder endast ett stilleståndsavtal mellan södra och norra Korea. Koreakriget slutade 1953. Det finns således inget fredsavtal, kan man säga. Under de 35 år som gått sedan krigsslutet har det förekommit många olika incidenter och konfrontationer mellan södra och norra Korea – flera har varit av allvarligt slag. Ett enormt ordkrig, ett propagandakrig, har också pågått.

Det har saknats konkreta förslag på hur man skall åstadkomma avspänning i denna region. Det förslag som den nordkoreanska regeringen lade fram i somras är ett steg som borde kunna leda till konkreta förhandlingar och en truppereducering och därmed en minskning av spänningen. Den situation som råder på den koreanska halvön är inte bara en angelägenhet för de länder där som är inblandade. Den måste också beröra oss. Om det hela utvecklas till en konflikt kan vi inte vara oberörda.

Ett problem i sammanhanget är den amerikanska närvaron i Sydkorea. Vi vet att det finns amerikanska trupper, militär personal som uppgår till 40 000 man. Vi vet också att USA har installerat en icke oansenlig mängd kärnvapen i Sydkorea. Man kan då ställa frågan: Vem har i första hand anledning att känna sig hotad?

Jag anser att inte minst Sverige har anledning att engagera sig mera när det gäller den kärnvapenfria zonen. Det är mig veterligen inte Nordkorea som har kärnvapen eller några utländska trupper på sitt territorium. Det är inte heller det sydkoreanska folket som givit sitt tillstånd till amerikansk militär närvaro och denna mängd kärnvapen på sydkoreanskt territorium. Det är alltså en av stormakterna som är i högsta grad inblandad just på den koreanska halvön. Det är inte så enkelt att nord- och sydsidan kan lösa problemet. Det måste också lösas tillsammans med USA, om man nu skall tala om militära reduceringar på den koreanska halvön och få bort kärnvapnen. Jag tolkar utrikesministerns svar när det gäller den delen så att det är ett samtal mellan tre parter som måste föras. Annars löser man inte problemet. Jag hoppas att utrikesministern och jag är överens på den punkten.

När det sedan gäller vissa andra frågor som berör södra och norra Korea, t. ex. hur man skall klara en återförening, är det naturligtvis ett resonemang som skall föras mellan syd och nord. Jag hoppas att utrikesministern delar min uppfattning på den punkten.

I övrigt utgår jag från utrikesministerns svar att i första hand de parter som

slutit ett stilleståndsavtal bör säga vad de anser om att utvidga övervakningskommissionens mandat. Jag tolkar utrikesministerns svar så att Sverige även där spelar den roll man kan för att påverka dem i en sådan riktning. Därmed tackar jag för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på interpellation 1987/88:93 om kärnvapennedrustning

Anf. 74 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat mig vilka bedömningar den svenska regeringen gjort och vilka slutsatser den dragit med anledning av de sovjetiska förslag om bl. a. militära säkerhetsfrågor som framlades av generalsekreterare Gorbatsjov i Murmansk.

Generalsekreterare Gorbatsjov höll den 1 oktober 1987 ett större tal i Murmansk. Talet handlade huvudsakligen om inrikespolitiska frågor. Det innehöll dock också ett viktigt utrikespolitiskt avsnitt i vilket generalsekreterare Gorbatsjov lade fram Sovjetunionens syn på utvecklingen i nordområdena och presenterade en rad förslag rörande såväl militära säkerhetsfrågor som civilt samarbete.

Regeringen har med intresse tagit del av Murmansk-talet. Det är positivt att man från Sovjetunionens sida ägnar nordområdena detta intresse.

Regeringen har med stigande oro följt stormaktsalliansernas marinmilitära uppbyggnad och utvecklingen av deras marina aktiviteter i de nordliga farvattnen under de senaste årtiondena. Uppbyggnaden av den sovjetiska norra marinen och basområdet på Kola, med den ökning av såväl defensiv som offensiv sjömilitär förmåga denna medfört, i förening med en ökad betoning av de offensiva elementen i västalliansens marina strategi, har lett till att uppmärksamheten alltmer riktats mot havsområdena kring norra Europa. Båda stormaktsalliansernas militärstrategiska intresse för vår del av världen har ökat.

Det är ett centralt säkerhetspolitiskt intresse för Sverige att lugn och stabilitet bevaras i det nordiska området. Det är därvid angeläget för oss att styrkebalansen i vår omvärld inte rubbas. Ingen skulle tjäna på om den pågående styrkeuppbyggnaden och militära aktiviteten i vårt närområde, inte minst till havs, skulle leda till ökade spänningar. Regeringen har därför vid upprepade tillfällen framhållit att de ledande militärmakterna bör iakttä återhållsamhet i sina militära dispositioner i vår del av världen.

Mot denna bakgrund välkomnar regeringen det sovjetiska intresset för marina rustningsbegränsnings- och förtroendeskapande åtgärder som kom till uttryck i generalsekreterare Gorbatsjovs tal i Murmansk.

Den svenska regeringen har sedan flera år verkat för att få till stånd förtroendeskapande åtgärder och nedrustning inom det marina området. Detta måste ske inom ramen för en balanserad utveckling av stormakternas samlade militära kapacitet i vårt närområde.

Sverige har bl. a. tagit initiativ till behandling i FN av problem kring de marina rustningarna. Regeringen anser att det är angeläget att få till stånd

multilaterala förhandlingar – t. ex. inom ramen för nedrustningskonferensen i Genève (CD) eller i konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK) – syftande till breda internationella lösningar rörande förtroendeskapande åtgärder och nedrustning till havs. Av generalsekreterare Gorbatjovs uttalanden i Murmansk framgick att Sovjetunionen var berett att internationellt diskutera säkerhetsfrågor i nordområdet för att begränsa och reducera den militära konfrontationen i regionen. Den svenska regeringen ser detta som ett positivt bidrag till ansträngningarna att i lämpligt forum få till stånd en process syftande till multilaterala överenskommelser i dessa frågor, i första hand av global räckvidd.

Generalsekreterare Gorbatjov berörde också i Murmansk frågan om en kärnvapenfri zon i Norden. Som bekant behandlas denna fråga för närvarande i en nordisk ämbetsmannagrupp som rapporterar om sitt arbete till de nordiska utrikesministrarna. Sverige verkar för en kärnvapenfri zon i Norden och deltar aktivt i ämbetsmannagruppens arbete.

Vidare föreslog generalsekreterare Gorbatjov att förbud mot marin verksamhet i ömsesidigt överenskomna zoner i internationella sund och intensivt utnyttjade sjöfartsleder bör övervägas. Regeringen har vid ett flertal tillfällen pekat på att det bör finnas ett gemensamt internationellt intresse att civil sjöfart och annan civil marin verksamhet inte trängs undan av ett ökat militärt utnyttjande av haven. I detta sammanhang vill jag dock erinra om att någon militär verksamhet, annan än oskadlig genomfart av örlogsfartyg, under rådande folkrättslig regim inte är tillåten i de internationella sunden Öresund och Södra Kvarken. Jag vill också understryka Sveriges traditionella intresse av att slå vakt om Östersjön som ett fritt hav.

Förutom förslagen på det säkerhets- och nedrustningspolitiska området innehöll Murmansk-talet flera förslag om civilt samarbete mellan länderna i nordområdet.

Den svenska regeringen har med intresse noterat dessa förslag och är beredd att studera hur ett vidgat samarbete mellan länderna i nordområdet i olika frågor skall kunna utvecklas. Som exempel på samarbetsområden där det förekommer konkreta svenska intressen vill jag nämna miljöfrågorna och forskning kring Arktis. Regeringschefen Ryzjkovs förestående besök i Sverige erbjuder ett utmärkt tillfälle till diskussion om dessa.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 75 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Jag tolkar det som försiktigt optimistiskt. Det är väl en riktig tolkning?

Jag vill ändå göra några konstateranden. Gorbatjov har ju ställt i utsikt att vi år 2000 skall ha en kärnvapenfri värld. Jag tar detta på fullt allvar. Ett steg på den vägen är, som jag ser saken, det avtal som om några dagar skall undertecknas i Washington mellan Sovjetunionen och USA. Jag ser det som en mycket stor framgång för alla dem som har arbetat för att påbörja en nedrustning av kärnvapen.

Sedan vet vi ju att en sovjetisk dipolomat i Helsingfors, Akolov, för inte så

länge sedan gjorde ett utspel och varnade för kryssningsmissilerna. Det är ganska förskräckligt att en sådan situation som Akolov antydde kan komma att uppstå. Man blev väldigt förvånad när vissa kretsar drog slutsatsen att det måste innebära att kärnvapenmakterna nu rustar upp. Ungefär den slutsatsen har dragits av Akolovs utspel. Men jag drar inte riktigt denna slutsats. Jag ser nämligen ett samband mellan de förslag som Gorbatsjov presenterade i Murmansk och som gäller Nordeuropa och Akolovs utspel i Helsingfors. Det finns naturligtvis bara en väg att gå, och det är att försöka få till stånd en minskning av de militära vapenarsenalerna i Nordeuropa. Någon annan väg finns inte enligt min mening. Då har man möjlighet att förhindra att en sådan situation som Akolov varnade för kan uppstå, dvs. att om kryssningsmissiler skjuts från NATO-sidan mot Sovjetunionen, så kommer Sovjetunionen att se till att dessa elimineras över kanske finländskt, svenskt eller norskt territorium. Därför menar jag att den nordiska zonfrågan är oerhört betydelsefull i detta sammanhang. Jag tycker att utrikesministern går förbi denna fråga litet väl snabbt i sitt interpellationssvar. Jag tolkar Gorbatsjov som väldigt konkret i fråga om vad Sovjetunionen kan tänka sig att ställa upp på. Gorbatsjov gick t. o. m. så långt att han ställde i utsikt att man tar bort alla ubåtar med ballistiska missiler ur den sovjetiska Östersjöflottan.

Jag är naturligtvis medveten om att det inte räcker att Sovjetunionen väcker sådana förslag. De andra kärnvapenmakterna måste också ställa sig bakom förslagen om dessa skall få praktisk betydelse och om de skall kunna förverkligas. Frågan är hur regeringen och utrikesministern tänker följa upp detta förslag. Jag vet inte om utrikesministern tolkar Gorbatsjov på samma sätt som jag, att han var väldigt konkret. Hur tänker regeringen i så fall följa upp detta utspel när det gäller de andra kärnvapenmakterna, ämbetsmannakommittén och den parlamentariska kommittén, som nu arbetar med zonfrågan? Vilka kontakter tänker regeringen ta med de övriga nordiska länderna?

Jag ser det naturligtvis som väldigt positivt att förslaget om de civila delarna, som Gorbatsjov också framförde i Murmansk, kommer att tas upp till diskussion och förhandlingar när Ryzjkov kommer hit. Detta bör enligt min mening gälla alla förslag, inte minst förslaget om samarbete vid utvinning av olja och gas, som ju tydligen finns i enorma mängder i Arktis. Att man får till stånd ett samarbete där betyder väldigt mycket också för oss med tanke på kärnkraftsavvecklingen och de alternativ som måste finnas. Här kommer ju gasen in. Fortfarande råder stor misstro inte minst inom ledande kretsar i USA gentemot Sovjetunionen och hela Warszawapakten. Naturligtvis kan man bygga upp ett civilt samarbete på olika plan och i olika delar av världen. Det kan då ha väldigt stor betydelse för att åstadkomma konkreta resultat när det gäller nedrustningen och därmed minskningen av spänningen i världen.

Jag tackar än en gång för svaret. Jag ställde en fråga till utrikesministern som jag hoppas att han kan svara på.

Anf. 76 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Naturligtvis har jag mycket att diskutera med premiärminister Ryzjkov då han kommer hit. Jag vet inte om den begränsade tiden medger

att vi tar upp allt som vi i och för sig har ett intresse av att diskutera med Sovjetunionen, men vi skall göra vårt yttersta.

Jag delar fullt ut den tillfredsställelse och den glädje som Bertil Måbrink gav uttryck för i fråga om det avtal som nu kommer att träffas mellan Sovjetunionen och USA när det gäller medeldistansrobotarna. Detta avtal måste naturligtvis få en fortsättning. Vi delar självfallet målsättningen att alla kärnvapen skall ha försvunnit från denna jord senast år 2000.

Vad sedan gäller vårt närområde och det resonemang kring kärnvapenfri zon som generalsekreterare Gorbatjov förde krävs inte bara ett förbud mot ballistiska robotar utan en fullständig kärnvapenfrihet i Östersjön i samband med att det upprättas en kärnvapenfri zon. Nu innebär arbetet i den nordiska ämbetsmannagruppen att man väldigt noga studerar de problem som hänger samman med den nordiska kärnvapenfria zonen, och naturligtvis också de krav vi måste ställa på kärnvapenmakterna. Jag tror att det är klokt att avvakta med mera konkreta resonemang och förhandlingar med kärnvapenmakterna tills vi på nordisk basis har bildat oss en alldeles klar uppfattning om vilka krav vi skall ställa på kärnvapenmakterna. Det är bara då vi kan hoppas att det skall bli möjligt att föra förhandlingarna till ett positivt resultat.

Anf. 77 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar för beskedet i det senaste inlägget. Jag är överens med utrikesministern om det mesta han säger. Det är möjligt att det är riktigt att vi skall avvakta ämbetsmannakommitténs arbete och förslag innan vi går vidare. Jag ser inte det som att vi har tappat bort Sovjetunionens förslag, för de finns med hela tiden.

Både utrikesministern och jag, och naturligtvis den överväldigande delen av svenska folket, har förhoppningen att vi skall ha en kärnvapenfri värld år 2000, och vi kommer också att bidra härtill. Men man blir litet förskräckt när NATO:s utrikesministrar, som hade ett sammanträde för några dagar sedan, konstaterar beträffande det avtal som nu skall skrivas under att nu skall vi göra en våldsamt satsning på den konventionella sidan. Såvitt jag förstår gäller det en satsning i tekniskt avseende. Jag är inte beredd att skriva under på den propaganda som nu förs, att Warszawapakten har en överlägsenhet på den konventionella sidan. Jag tror inte att man kan säga så. Man har en övervikt när det gäller antalet soldater men definitivt inte på det tekniska området. Detta förhållande visas inte minst av en artikel i dagens nummer av Dagens Nyheter. Den som skrivit den artikeln kan inte sägas ha några speciella sympatier för östsidan, men jag tror att han är mycket kunnig. Han ger också en mycket klar redovisning.

Jag hoppas att det inte skall bli en våldsamt upprustning på det konventionella området. Om jag inte har alldeles fel har Sovjetunionen eller Warszawapakten föreslagit diskussioner och förhandlingar om hur reduktioner skall kunna göras också på det området. Det är viktigt att ta fasta även på detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 78 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Anita Bråkenhielm har frågat mig vilka initiativ som har tagits från svensk sida och vilka utrikesministern ämnar ta för att det allt viktigare problemkomplexet om marina stridskrafter och förtroendeskapande åtgärder på det marina området också skall belysas i ett nordiskt sammanhang.

Den svenska regeringen har med stigande oro följt de senaste årtiondenas marina kapprustning. Det gäller inte minst de konsekvenser denna haft i det nordiska området.

Uppbyggnaden av den sovjetiska norra marinen och basområdet på Köla, med den ökning av såväl defensiv som offensiv sjömilitär förmåga denna medfört, i förening med en starkare betoning av de offensiva inslagen i västalliansens marina strategi, har lett till att uppmärksamheten alltmer riktas mot havsområdena kring norra Europa. Båda stormaktsalliansernas militärstrategiska intresse för vår del av världen har ökat. I flera av de nordiska länderna har man på högsta politiska nivå uttryckt oro för utvecklingen.

Den svenska regeringen har under senare år vid flera tillfällen pekat på de faror den marina kapprustningen kan innebära. Vi har framhållit, att de ledande militärmakterna bör iaktta återhållsamhet i sina militära dispositioner i vår del av världen. Ingen skulle tjäna på en spänningsökning som en fortsatt styrkeuppbyggnad i de nordliga farvattnen kan befaras medföra.

Mot denna bakgrund har det varit naturligt att vi i den nordiska kretsen under senare år i olika sammanhang berört de marina rustningsfrågorna. De har bland annat diskuterats bilateralt av både statsministern och mig själv i samtal med våra nordiska kolleger.

Under dessa samtal har det skett ett utbyte av synpunkter på den marinmilitära utvecklingen i vårt närområde. Vidare har olika förslag rörande förtroendeskapande åtgärder avseende havsområdena och förutsättningarna att få till stånd internationella förhandlingar om sådana åtgärder diskuterats. Vi har från svensk sida sagt att en tänkbar åtgärd vore att få till stånd förhandlingar om ett multilateralt avtal om förhindrande av incidenter till havs.

Ett flertal kontakter har också förekommit på tjänstemannanivå inom ramen för de regelbundet återkommande nordiska samrådsmötena om nedrustningsfrågor. Härvid har framför allt FN-behandlingen av frågor kring marina rustningar och nedrustning samt förslag om förtroendeskapande åtgärder som aktualiserats i FN-sammanhang diskuterats. Inför FN:s tredje extra generalförsamling om nedrustning, som skall äga rum nästa år, anser vi för svensk del att det finns anledning att fortsätta diskussionen mellan de nordiska länderna om de marina rustningsfrågorna.

I flera av de nordiska länderna pågår för närvarande studier och forskningsprojekt rörande marina rustningar och marina förtroendeskapande åtgärder. I samband därmed förekommer en rad kontakter mellan forskare och tjänstemän i våra länder som ägnar sig åt dessa frågor.

Utgångspunkten för diskussionen mellan de nordiska regeringarna om de marina rustningsfrågorna är ömsesidig respekt för de olika säkerhetspolitiska linjer de nordiska länderna valt. Enligt regeringens bedömning har Sverige intresse av att studera möjligheter att få till stånd breda internationella överenskommelser om marina förtroendeskapande åtgärder. Detta måste ske inom ramen för en balanserad utveckling av stormakternas samlade militära kapacitet i vårt närområde. Syftet med åtgärderna skall vara att bidra till att bevara lugnet och stabiliteten i det nordiska området samt ytterligare minska riskerna för en oönskad militär konfrontation i vår del av världen. Förslag i denna riktning får givetvis en extra tyngd om de får ett samlat stöd av de nordiska länderna.

Anf. 79 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Herr talman! Utrikesministern är en sällsynt gäst i riksdagens kammare, och jag är naturligtvis därför glad att få ta så mycket av hans tid i anspråk. Jag beklagar bara att utgången av vår förra debatt visade att utrikesministern nu har sällat sig till den skara av statsråd som helt enkelt inte svarar på frågor. Jag är besviken. Vi har inte haft sådana kontakter förut, och jag konstaterar att min fråga måste ha varit pinsam för regeringen.

Vi övergår då till det nordiska samarbetet. Det är bra att utrikesministern betonar vikten av de informella kontakterna, även på hög nivå, mellan de nordiska länderna när det gäller den säkerhetspolitiska verklighet vi alla, trots våra olika sätt att lösa dess problematik, delar med varandra.

Svaret är annars inte särskilt konkret, och det är kanske i denna besvärliga fråga bäst så. Utrikesministern understryker hur uppbyggnaden av de sovjetiska marina styrkorna och deras baser i vår omedelbara närhet och den därav följande glidningen, om man får kalla det så, i västmaktsalliansens marinstrategi, ställt Norden i fokus för det militärstrategiska intresset.

Detta är ingen trevlig situation.

Det finns också mer pregnanta uttalanden från utrikesdepartementets ledning att citera. Som reaktion på den sovjetiska charmoffensiv mot de nordiska länderna som generalsekreteraren Gorbatjovs s. k. Murmansk-tal i oktober innehöll, uttalade kabinetssekreterare Schori t. ex. att den svenska regeringen inte har några invändningar mot Norges krav på ökad amerikansk marin närvaro i Norska havet. Han sade enligt nördja norska tidningsreferat att Sverige ser det som viktigt att supermakternas styrkor balanserar varandra och att den omfattande sovjetiska marina närvaron i norr motiverar de norska kraven.

Jag har sett statistik från 1985. Då stod sovjetiska styrkor för 900 fartygsdygn i det aktuella området, och NATO för 40, så det är en bit kvar till balans.

Utrikesministern uppehåller sig i sitt svar vid de svenska aktiviteterna för att åstadkomma ett multinationellt incidentavtal till sjöss. Intresset för detta avtal är hittills ljumt hos de för oss viktiga supermakter som redan har ett fungerande incidentavtal sig emellan – ett avtal som kanske för resten är viktigare för oss. En internationalisering av avtalet är kanske också viktig – för Filippinerna och Indonesien. Det lär vara så.

Men vore det inte mera tyngd i vårt handlande, om vi koncentrerade oss på

att ta hand om förutsättningarna för balans, havens frihet och förtroendeska-
pande initiativ som har regional betydelse för oss själva? Och vinner inte en
sådan förläggning av tyngdpunkten större trovärdighet och respekt?

I detta sammanhang vill jag dra fram ett alldeles aktuellt svenskt utspel.
Hur var det med den nordiska konsultationen, belysningen och beredningen
inför det halvt genomförda försök till en drastisk omläggning av den svenska
politiken angående vänskapsbesök av utländska örlogsfartyg som genomför-
des nyligen?

Att utrikesutskottets socialdemokratiska majoritet inte ville ta råd av den
inhemska opposition som, styrkt i sin uppfattning av de föredragningar från
regeringskansliet som samma opposition framtvingade, manade till försiktig-
het kan kanske skrivas på den partipolitiska yvighetens konto. Men hade
man – och har man ännu – i regeringskansliet fått någon uppfattning om hur
Finland uppfattar ett svenskt försök att lägga om inte direkt hinder för så
dock markera irriterade avvisande attityder till fria flottrörelser i Östersjön?
Att företrädare för den norska socialdemokratiska regeringen reagerade vet
vi, inte genom information i utskottet, utan genom tidningsreferat.

För svensk och norsk press framhåller utrikesutskottets ordförande Stig
Alemyr att en reaktion från Norge har fått socialdemokraterna att avsevärt
backa från de formuleringar man först, i yran efter partikongressen, ville
driva igenom. Till den danska vänstertidningen Information säger han den 9
oktober att han betraktar det som uteslutet att Sverige skulle införa skärpt
kontroll vad gäller utländska flottbesök och att en hård linje skulle skapa
allvarliga problem för Sverige. Han citerar också utrikesministern i det
sammanhanget. – Det skulle vara välgörande att höra företrädare för
regeringspartiet säga det här hemma också, och jag hoppas att sådana
uttalanden har skett till andra nordiska intressenter än pressen.

Riksdagsdebatten i denna fråga bidrog också till förvirringen. Där
framfördes den synpunkten att det förslag beträffande arbete för internatio-
nella överenskommelser i den frågan, som majoriteten ställt sig bakom,
egentligen emanerade från centerns kvinnoförbunds stämma i våras – en
uppfattning som inte motsades av de i kammaren närvarande socialdemokra-
tiska ledamöterna.

Enligt den senaste rapport som har nått mig från FN-delegationen lär ett
liknande förslag om påtryckningar på kärnvapenmakterna att deklarerat
kärnvapeninnehav ombord för att få tillåtelse att göra flottbesök ha framförts
av Nepal. Det är i så fall en bundsförvant som med mindre sidoblickar än vi
på sin egen marina omgivning kan kasta fram dylika förslag.

Jag vill ställa ett par frågor till utrikesministern.

För det första: Bör Sverige över huvud taget driva frågor som kan begränsa
havens frihet?

För det andra: Bör vi ensidigt och utan mycket god förankring hos våra
grannländer driva förslag som kan få regional betydelse och som kan stå i
strid med säkerhetspolitiska doktriner som omfattas av någon av dessa
grannländer – eller ens förslag som kan åstadkomma avsevärda inrikespoli-
tiska problem för regeringarna i våra grannländer i mycket känsliga och för
allmänheten svårförklarade frågor?

Anf. 80 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill besvara den senaste frågan med att säga att de studier, den forskning och de samtal som förekommer mellan de nordiska länderna som en förberedelse för internationella aktioner naturligtvis förutsätter en sådan utformning att de tre NATO-länderna kan ansluta sig. Vi har i grunden ett gemensamt intresse, och vi fortsätter att föra diskussioner.

De multinationella överenskommelserna måste naturligtvis utformas så, att vi har ett direkt intresse av dem och att det skapas ett ökat förtroende i vårt närområde.

Vad sedan gäller örlogsbesöken har vi alldeles klart från regeringen gång på gång sagt att vi har ett intresse av en fortsättning på dessa besök. Men vi motsätter oss bestämt – och där finns det en allians inte bara mellan den svenska regeringen och Nepal utan också mellan den svenska regeringen och oppositionen, även moderata samlingspartiet – att dessa gästande örlogsfartyg har kärnvapen ombord.

Vi har också en formell bestämmelse som ger det skydd man kan få i sådana här sammanhang. Men det är viktigt att detta sägs vid alla tillfällen, så att inte de som gästar oss till äventyrs får för sig att någon del av den svenska opinionen sviktar på den här punkten.

Anf. 81 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Jag tackar för denna senaste replik. Jag är glad att det finns ett starkt intresse hos den svenska regeringen för det nordiska förtroliga samarbetet på det här området.

Vad gäller örlogsbesöken var vi i Sveriges riksdag förra året eniga om den linje som utrikesministern här företräder, nämligen att vi skulle uttrycka våra bestämda krav och önskemål men därefter ha förtroende för och tillit till de besökande makterna i denna fråga. I år står vi moderater ensamma kvar på den linjen, men jag är glad att utrikesministern har förståelse för att det ändå är den linje som håller.

Anf. 82 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Vi är överens på den punkten. Men jag måste säga att jag också har förståelse för den opinion, de människor i vårt land som tycker att det är otillfredsställande att den som har befälet ombord på ett gästande örlogsfartyg inte kan bekräfta att man inte har kärnvapen ombord. Det är klart att detta skapar oro.

Jag vet också varför befälhavarna anser sig inte kunna ge detta besked, men det är en källa till oro, och jag är rädd för att det kommer att skapa svårigheter i fortsättningen.

Anf. 83 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Jag instämmer med utrikesministern också i det som han senast anförde. Det här är en av de frågor som är mycket känsliga och mycket svåra att förklara för allmänheten. Någon har uttryckt det på följande sätt: Uncertainty is the essence of deterrence, dvs. osäkerheten är avskräckningens innersta kärna.

Detta är mycket svårt att förklara. Det är synd att inte det socialdemokra-

tiska partiet tidigare har använt sin enorma potential för folkupplysning, jag vill nästan säga folkföreläse, till att undervisa människor om detta, så att ni inte behöver hamna i så olyckliga situationer som ni gjorde på partikongressen. Ni som är förståndiga bör vara mer offensiva!

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på interpellation 1987/88:126 om den säkerhetspolitiska debatten

Anf. 84 ANDRE VICE TALMANNEN:

Eftersom Gunnar Hökmark har anmält förhinder medges att Anita Bråkenhielm tar emot utrikesministerns svar.

Anf. 85 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill börja med att säga att vi kan lämna debatten om förståndsåtgärder därhän. Det första inpasset var inte så illa menat som det uppfattades.

Gunnar Hökmark har frågat mig om jag avser vidta någon åtgärd för att klargöra att den säkerhetspolitiska debatten skall vara fri och öppen, utan krav på självcensur och anpassning till vad som uppfattas som politiskt önskvärt från utrikesledningens sida.

Ett sådant klargörande vill jag gärna lämna här och nu, även om regeringens och min egen uppfattning i denna fråga torde vara väl känd.

I ett anförande inför utrikespolitiska föreningen i Lund den 26 november 1985 framhöll jag bl. a. följande:

"Det är min fasta övertygelse, förvärvat under ett långt liv i politiken, att trovärdigheten i det långa loppet bäst understöds av en öppen och saklig debatt. Det är bara en enighet byggd på övertygelse, skapad genom debatt, där argumenten vägs mot varandra, som håller, när den verkliga prövas."

Jag har inte haft anledning att revidera min uppfattning sedan dess. Tvärtom har jag under min tid som utrikesminister haft många tillfällen, i anföranden och i andra sammanhang, att understryka vilket värde regeringen tillmäter den fria opinionsbildningen när det gäller utrikespolitiska ställningstaganden.

Den som inte har tillgång till den interna promemoria som Hökmark åberopar kan möjligen av interpellationen få intrycket att promemorians författare förordar åtgärder avsedda att begränsa den säkerhetspolitiska debatten, eller att framställa en öppen debatt som ett hot mot neutralitetspolitikens trovärdighet.

Så är emellertid ingalunda fallet. Däremot understryks i promemorian betydelsen av ökade informationsinsatser, syftande till bättre kännedom om de bedömningar och resonemang som ligger till grund för den svenska säkerhetspolitiken.

I försvarskommitténs enhälliga betänkande från maj 1985 heter det att tillgång till svenskt område inkl. vårt luftrum kan vara av betydande militärt värde för var och en av militärallianserna i samband med krig emellan.

Statsmakterna har också konsekvent deklarerat att vårt försvar är riktat åt alla håll och att vi inte kommer att tolerera kränkningar av vårt territorium varifrån de än kommer. En av svensk säkerhetspolitikens viktigaste uppgifter är att skapa tilltro till denna linje:

Mot bl. a. denna bakgrund fäster den aktuella promemorian uppmärksamhet på några uttalanden av högre militära befattningshavare. Uttalandena synes ha innebörden att militära hot mot Sverige i princip endast förväntas från ett håll.

Neutralitetspolitikens trovärdighet åstadkoms såväl genom våra konkreta åtgärder som genom våra uttalanden och deklarationer. Detta innebär självfallet inte att den säkerhetspolitiska debatten skall begränsas. Däremot krävs det i denna debatt mer sans och omdöme av personer i ansvarig ställning på säkerhetspolitikens område än av andra debattörer. Förhoppningar eller farhågor får inte uppkomma om att Sverige under vissa betingelser skulle ändra kurs.

I det svenska demokratiska samhället finns, som väl är, inget utrymme för censur eller munkavlepolitik. Vi måste alla ta det gemensamma ansvaret att vårda och värna neutralitetspolitiken och att föra diskussionen om dess mål och medel utan sidoblickar på partitaktik och flyktiga debattpoäng.

Anf. 86 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Herr talman! Att föra debatten utan sidoblickar på partitaktik tycker även jag är angeläget i en så viktig fråga som denna. Jag förstår att det för utrikesministern som gammal partigångare ibland kan vara frestande att inte göra det. Men utrikesministern har ju i dag en mycket viktigare ställning än så. Utomlands uppfattas faktiskt det som utrikesdepartementets ledning säger i olika frågor som mycket allvarligare än det som sägs i en intern debatt. Jag är glad över att utrikesministern säger att den interna debatten skall vara fri. Men det som har gett anledning till oro angående den svenska neutralitetspolitiken och debatten kring denna är kanske snarare utrikesdepartementets agerande.

Jag har framför mig en artikel från en ansedd tidning i ett neutralt land, Neue Zürcher Zeitung, i vilken talas om seltsame Züge der schwedischen Aussenpolitik, Ostblock-Karibik-Waffenhandel. Man talar alltså om sällsamma drag i den svenska utrikespolitiken. Vapenhandeln är ju en för oss alla pinsam följetong. Men i övrigt fäster man sig vid att utrikesdepartementet ingriper och klagar på det svenska försvarets forskningsanstalt därför att denna anordnar ett symposium till vilket man inbjuder amerikanska deltagare. I artikeln berättas också att utrikesministern har varit på Cuba och sagt att vi i Sverige har en liknande inställning som Cuba i de flesta internationella frågor. Det är sådant som märks.

Jag har inte tillgång till den nämnda promemorian utan vet bara vad som har läckt ut. Vad som har läckt ut utöver att man har ondgjort sig över detta symposium på FOA är att man har anklagat en överste vid militärhögskolan och överbefälhavaren i östra milot för överlöperi och omdömeslöshet. Anklagelsen för överlöperi har sedan tagits tillbaka. Åtminstone har den som har skrivit promemorian gjort det. Om kabinettssekreteraren, som erkänner att han har läst promemorian innan den gick vidare, har tagit tillbaka

anklagelsen för överlöperi, det vet jag inte. Han har i ett annat sammanhang talat om överträdelse som det är av säkerhetspolitiskt intresse att påtala.

Vad har då dessa "förbrytare" gjort? Jo, i det ena fallet har överste Bo Hugemark – jag har själv läst den aktuella artikeln av honom i en tidning riktad till en försvarsintresserad förening – försökt förklara vad ubåtskommissionen menar när den talar om ubåtskränkningarna som inslag i en operativ planering. Det säger han mycket tydligt. Han skisserar ett exempel på en operativ planering. I det sammanhanget nämner han Sovjetunionen. Men det gör också ubåtskommissionen, och detta är vad det hela handlar om. Det kan väl inte betraktas som förräderi att beskriva verkligheten?

Befälhavaren i östra milo har tydligen i en sluten, intern krets, nämligen på försvarshögskolan, skisserat ett anfall österifrån. Om utrikesdepartementet tycker att debatten är obalanserad, är väl det naturliga att göra debattinlägg i vilka man beskriver anfall från väster. Det har för övrigt den flitige försvarsdebattören Per Blomqvist, som tillika är ansvarig militär, gjort i flera tidningar. Han har beskrivit anfallsmöjligheter västerifrån. Där finns alltså balans.

Jag tror aldrig det kan vara skadligt för förtroendet för vår neutralitetspolitik att vi beskriver verkligheten och de hot som vi upplever. Det är säkert inte nödvändigt att ha en exakt balans. Det kan hända att vi upplever vissa hot som större än andra, åtminstone under vissa tidsperioder, beroende på hur vi behandlas av omgivningen. Däremot tror jag det minskar förtroendet att försöka sopa saker och ting under mattan.

Nu sägs att det inte har varit fråga om ett försök att tysta det som inträffat. Men vad har det då varit? Det finns andra tillfällen då man önskat att företrädare för regeringen och inte minst våra företrädare för utrikes- och säkerhetspolitiken deltagit livligare i den allmänna interna debatten. Jag tror att svenska folket många gånger upplever osäkerhet och frågar sig varför dessa företrädare inte säger någonting. Vi var många som undrade varför inte utrikesministern, trots att han blev ombedd, inte ställde upp i ett Magasin-program om Afghanistan. Var det kanske för känsligt? Det tror i varje fall människor, eftersom de inte vet varför han inte gjorde det.

När nu den sovjetiske diplomaten Akulov gör det mycket oroande uttalande som Bertil Måbrink tidigare citerade, nämligen att Sovjetunionen kan tänka sig att ingripa mot kryssningsmissiler västerifrån även över finskt och svenskt luftrum, ber naturligtvis svenska journalister om uttalanden om detta faktum. Försvarsstabschefen säger, enligt min mening alldeles korrekt, att han inte vill göra någon politisk bedömning. Han redogör för våra möjligheter att skjuta ned sådana här missiler, vare sig de kommer från öster eller väster. Men när man ber om ett uttalande från UD:s ledning, då avböjer kabinetssekreteraren. Det är sådant som jag tror kan minska vårt förtroende. Låt oss i detta land föra en allsidig och livlig säkerhetspolitisk debatt där alla deltar, även företrädare för regeringen.

Anf. 87 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag har redan här i kammaren och på andra håll talat om vad jag tycker om en fri och öppen debatt. Jag tänker inte recensera vad överste Bo Hugemark har sagt eller inte sagt. Men jag skulle gärna vilja återopa vad

ÖB har sagt i största allmänhet, nämligen att han anser det viktigt att även officerare får delta som samhällsmedborgare i den offentliga debatten. På den punkten har vi samma uppfattning. Ju högre rang, desto mer måste officeren betänka konsekvensen av vad han säger, anför också ÖB. Det måste också gälla officerare med överstes grad.

Om jag uppfattade Anita Bråkenhielm rätt sade hon att det socialdemokratiska partiet var mästare på folkföreläse. Jag tror inte att vi kan göra er äran stridig när det gäller mytbildning. Jag har vid ett otal tillfällen hört moderata företrädare säga att jag skulle ha gjort gällande att vi i de flesta internationella frågor har samma uppfattning som Cuba. Det har jag aldrig sagt. Jag har sagt att vi i de flesta av de frågor som kom upp till debatt vid våra samtal på Cuba hade en likartad uppfattning. Jag vill gärna slå fast det i riksdagen i förhoppning om att Anita Bråkenhielm bidrar till att göra slut på denna mytbildning.

Anf. 88 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Det skall jag givetvis försöka göra. Som vanligt har vi i oppositionen den något sämre positionen att vi oftast, framför allt omedelbart, bara har tillgång till pressreferat om vad som har sagts och gjorts. Jag är ledsen för – det är inget snobberi – att jag just nu bara kan läsa upp ett citat på tyska, eftersom jag endast har en tyskspråkig tidning med mig. I en artikel i den står: "Bei meinen Gesprächen konnte ich eine ähnliche Einstellung Kubas und Schwedens zu den meisten internationalen Fragen feststellen."

Det är sådant som också har skrivits i svenska tidningar. Om det bara gällde sådana frågor som Fidel Castro och Sten Andersson diskuterade måste vi också veta vilka frågor det var. Det är oklarheten om det som gör att mytbildningar uppstår. Jag skall gärna bidra till att avliva dem om jag får veta vilka frågor som ni diskuterade och tyckte likadant i.

Jag vill också understryka att det är viktigt vem som för debatten. Det är klart att ju högre rang man har i vårt militära etablissemang, desto mer blir man lyssnad till och desto försiktigare får man uttrycka sig. Våra militära företrädare har dock som uppgift att beskriva de militära hot och den militära verklighet de ser omkring sig.

Man fäster också mycket stor uppmärksamhet vid vad våra politiska företrädare säger. Ju högre rang de har, desto mer fäster man uppmärksamhet vid vad de säger och, som jag tidigare antytt, vid vad de inte säger.

Det var därför jag efterlyste större fräschhet och friskhet i fråga om att delta i debatten, i stället för att – nu är jag försiktig – *ge sken av* att man försöker tysta ner dem, som för en frejdig debatt i landet.

Anf. 89 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag skall gärna vid lämpligt tillfälle tala om vad det var vi diskuterade på Cuba. Jag kan redovisa allt vi talade om, men det finns ingen anledning att uppta tiden med det.

Anita Bråkenhielm var försiktig nog att citera en schweizisk tidning, inte Svenska Dagbladet som är all mytbildnings upphov. Det är beklagligt att den tidningen så ofta har förvandlats till en politisk pamflett, som man inte skall citera om man vill bli tagen på allvar i den här kammaren.

Anf. 90 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Herr talman! Om utrikesministern här hade berättat vad ni talade om, kanske det hade bidragit till att få slut på mytbildningen snabbare än genom att tala med mig mellan fyra ögon.

Visserligen är det nästan mellan fyra ögon här i kammaren, men det finns kanske några omkring oss – massmediarepresentanter t. ex. – som kunnat bidra till att skingra myterna. Men vi får väl träffas någon gång, och sedan skall jag försöka hjälpa till.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1987/88:Sk26 och Sk27 till skatteutskottet

23 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1987/88:22 om sekretesskyddet för vissa myndighetsregister m. m. (prop. 1987/88:41)

Skatteutskottets betänkanden

1987/88:7 om deklarationsskyldighet, ändrat underlag för fastighetsskatt, m. m. (prop. 1987/88:34 delvis)

1987/88:9 om jämkningar i skyldigheten att lämna kontrolluppgift på räntor, m. m. (prop. 1987/88:44)

1987/88:10 om inbetalningskvot vid avsättning till allmän investeringsfond och skatteregler vid fusion mellan ekomiska föreningar (prop. 1987/88:51)

1987/88:11 om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 såvitt avser anslag för tullverket (prop. 1987/88:25 delvis)

1987/88:13 om tillämpning av dubbelbeskattningsavtalet mellan Sverige och Schweiz (prop. 1987/88:56)

Lagutskottets betänkande

1987/88:12 om gäldsanering m. m.

Utrikesutskottets betänkanden

1987/88:13 om ett zigenskt kulturcentrum

1987/88:14 om Östra Timor

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1987/88:6 om vissa frågor inom föräldraförsäkringen

Kulturutskottets betänkande

1987/88:7 om textning av föreställningar vid Operan

Jordbruksutskottets betänkanden

1987/88:8 om försurningen m. m.

Prot. 1987/88:38
4 december 1987

1987/88:11 om vattenvård och internationella miljövärdfrågor
1987/88:12 om freoner m. m.

Meddelande om interpellation

Näringsutskottets betänkande
1987/88:5 om teknikutveckling inom varvsindustrin

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1987/88:6 om ändring i lagen om statlig lönegaranti vid konkurs (prop. 1987/88:2)
1987/88:7 om anställningsskydd
1987/88:8 om medbestämmandelagen
1987/88:9 om jämställdhet (prop. 1986/87:100)

24 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 3 december

1987/88:142 av *Per Stenmarck* (m) till justitieministern om rättegångskostnaderna i skatteprocesser:

Många människor driver skatteprocesser mot staten. En del av dessa människor vinner sina processer. Ofta sker det emellertid till ett mycket högt pris. Den enskilde tvingas nämligen stå för sina rättegångskostnader, oavsett domstolens utslag. I sådana fall blir segern ofta en pyrrhuseger. Den summa som man tvingas betala kan i många fall visa sig bli långt högre än den som man genom domstolsutslaget får tillbaka. Därmed har vi legaliserat ett system där rätt tillåts heta pengar. Den som har de ekonomiska resurserna har samtidigt de bästa möjligheterna att bevisa sin rätt. Än i dag finns det en skrämmande innebörd i Verner von Heidenstams klassiska ord: "Det är skam, det är fläck på Sveriges baner att medborgarrätt heter pengar."

Frågan måste ställas: Skall den som anser sig ha rätt inte kunna få rätt? Skall man tvingas avstå från att driva rättssak mot den ekonomiska bjässen staten inför perspektivet att det endast är staten som har de ekonomiska resurserna att få rätt? Svaret är rimligtvis nej, men verkligheten är annorlunda. Allt fler som *anser* sig ha rätt har inte råd att också *få* rätt. Skattemyndigheterna segrar, inte via juridisk styrka, utan på grund av motpartens ekonomiska svaghet. Detta är djupt otillfredsställande.

I ett land som Sverige borde det vara en självklarhet, att medborgarrätt aldrig får heta pengar, utan att en huvuduppgift för staten skall vara att ge enskilda människor ett fullgott både inre och yttre skydd. Många människor har tvingats uppleva att så inte är fallet. Rättsstatens rykte har, som en följd av detta, blivit alltmer skamfilat.

Ett antal skatteprocesser har under senare år fått stor uppmärksamhet i massmedia. Det har ofta rört sig om ensamma företagares kamp för att bevisa sin rätt. I några av dessa fall har man lyckats. Men frågan är om det hade

kunnat ske utan ett direkt ekonomiskt stöd från ett antal välvilligt inställda näringslivsorganisationer. Den fråga som också infinner sig är om det finns andra människor, i likartade situationer, som inte fått samma stöd, och som därför tvingats avstå från att hävda sin rätt. För att undvika sådana situationer borde det vara naturligt att den som vinner ett mål inte skall drabbas av kostnader, även om den förlorande parten är den ekonomiskt överlägsna staten.

Ett aktuellt fall relaterades i tidningen Expressen den 1 december 1987. En taxiidkare utsattes 1984 för en felaktig revision och upptaxerades med 58 000 kr. Efter en lång tids kamp gav länsrätten honom rätt, men kostnaderna fick han stå för själv. Hans jurist uttrycker detta på följande sätt:

”Samhället hoppar på en medborgare och vill ha in pengar. Medborgaren får anlita hjälp för att kunna försvara sig. Han får rätt, och måste ändå punga ut med flera tusen.”

Och tidningen fortsätter så här:

”Men sådan är lagen. Mål som gäller till exempel skatt och körkort handläggs i förvaltningsdomstol – länsrätt, kammarrätt eller regeringsrätt. Där står den som pekats ut som brottsling helt utan juridiskt skydd. Om han inte betalar själv.”

Vid ett frågesvar den 28 november 1985, följt av ett interpellationssvar den 4 februari 1986, uttryckte dåvarande justitieministern Sten Wickbom ”stor förståelse” för det här problemet. Han meddelade att frågan behandlades i skatteförenklingskommittén (B 1982:03). Denna beräknades avge sitt betänkande under hösten 1986. Därefter skulle regeringen ”ta ställning till vad som bör göras i frågan”.

Den enskildes underläge ökar i takt med att statens kontrollapparat växer. I dag finns, bland mycket annat, bevissäkringslag, betalningssäkringslag, angiverilag och ett antal generalklausuler. Till detta skall läggas att staten förfogar över ”obegränsade” ekonomiska resurser och en lång rad experter. Allt detta har staten råd med, eftersom vi alla, gemensamt, står för dess kostnader. I det läget blir kraven som ställs på den skattskyldige allt hårdare. För att ha en rimlig chans att klara sig måste den enskilde ha tillgång till juridisk hjälp. Detta medför ofta stora kostnader.

Ur rättssäkerhetssynpunkt är det viktigt att det snarast händer någonting i den här frågan. Den dåvarande justitieministerns förståelse för problemet har hittills inte lett till något resultat. Sveriges nye justitieminister har, sedan sitt tillträde, i olika sammanhang fört fram kravet på ökad rättssäkerhet. I denna fråga har hon möjlighet att rent konkret visa att hennes engagemang inte enbart är verbalt.

Vilka initiativ är justitieministern beredd att ta för att enskilda människor, som frias i en skatteprocess, inte skall behöva stå för sina rättegångskostnader?

Meddelades att följande frågor framställdes

den 3 december

1987/88:259 av *Kaj Larsson* (s) till jordbruksministern om försäljningen av svenskodlad frukt:

De svenska fruktodlarna har i år stora problem. Skörden av svensk frukt uppskattas till 60 % av normalskörd. Därför är den ekonomiska situationen ansträngd för många odlare. Därutöver har nu jordbruksnämnden beslutat att importförbudet mot utländsk frukt skall upphöra den 16 december. Förenade frukt i Kivik – som omfattar 180 odlare – har i sitt lager ca 2 800 ton svenska äpplen av extra prima och prima kvalitet. På grund av jordbruksnämndens beslut kommer den större delen av dessa äpplen inte svenska konsumenter till godo utan kommer att säljas som industrifrukt. Förlusten för odlarna blir ca 4 kr. per kilo.

Min bedömning är att det vore bättre för svenska konsumenter att äta svensk frukt i stället för utländsk frukt som är kemiskt behandlad efter skörden (vaxade).

Med anledning av ovanstående vill jag fråga följande:

Tänker jordbruksministern förändra jordbruksnämndens beslut så att svenskodlad frukt som i dag finns på lager kommer att säljas till svenska konsumenter och inte till industrin?

1987/88:260 av *Rolf Clarkson* (m) till kommunikationsministern om omstruktureringen inom SJ:

Den aviserade omstruktureringen av SJ bygger på uppdelandet av den nuvarande verksamheten i dels ett självständigt banverk, dels ett på tågtrafik inriktat affärsverk, som skall fungera under bolagsliknande former. Av uppgifter i bl. a. massmedia framgår att rekryteringen av ny ledning till sistnämnda "åkeri-SJ" går dåligt. Den tänkta affärsverksformen avskräcker tydligen kompetenta sökande från näringslivet.

Den nu rådande situationen håller på att urarta. Det är självklart att frånvaron av ny ledning också negativt påverkar affärsverkets förutsättningar att bedriva en långsiktig positiv verksamhet.

Personer med näringslivserfarenhet anser uppenbart att den valda affärsverksamheten menligt kommer att inverka på verkets förutsättningar att verka på sådana villkor som gäller för näringslivet i övrigt.

Mot bakgrund av ovanstående frågar jag kommunikationsministern om han är beredd att ompröva sitt tidigare ställningstagande och nu föreslå att Nya SJ skall organiseras i aktiebolagsform.

den 4 december

Prot. 1987/88:38

4 december 1987

Meddelande om frågor

1987/88:261 av *Göte Jonsson* (m) till socialministern om information till sjukvårdspersonal om det hjärnrelaterade dödskriteriet:

Den 1 januari 1988 träder lagen om hjärnrelaterade döds-kriterier i kraft. I propositionen påtalas att information angående det nya dödsbegreppet är viktig. Detta gäller inte minst information till vårdpersonalen och de problem som t. ex. sjuksköterskorna ställs inför, bl. a. deras relation till anhöriga.

Det är nu en knapp månad kvar till lagens ikraftträdande, och en stor del av vårdpersonalen har ännu inte fått någon information.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta med anledning av den allvarliga bristen på information till sjukvårdspersonalen när det gäller frågor i anslutning till ikraftträdandet av det nya dödsbegreppet?

1987/88:262 av *Siri Häggmark* (m) till socialministern om viss samvetsklausul för sjukvårdspersonal med anledning av det nya dödsbegreppet:

Det nya dödsbegreppet, hjärndöd, som enligt lag skall gälla fr. o. m. den 1 januari 1988, accentuerar behovet av en relevant samvetsklausul i de föreskrifter som sjukvårdspersonalen har att rätta sig efter.

Sjukvårdspersonal, som skall utföra eller biträda vid borttagandet av organ från avliden och som av samvetsskäl inte vill medverka, bör få slippa vara med om sådana operationer.

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att verka för en samvetsklausul för sjukvårdspersonal som inte vill medverka vid bortopererandet av organ från avlidna?

26 § Kammaren åtskildes kl. 12.42.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Olof Marcusson